DE HEILIGE PROLETARIER

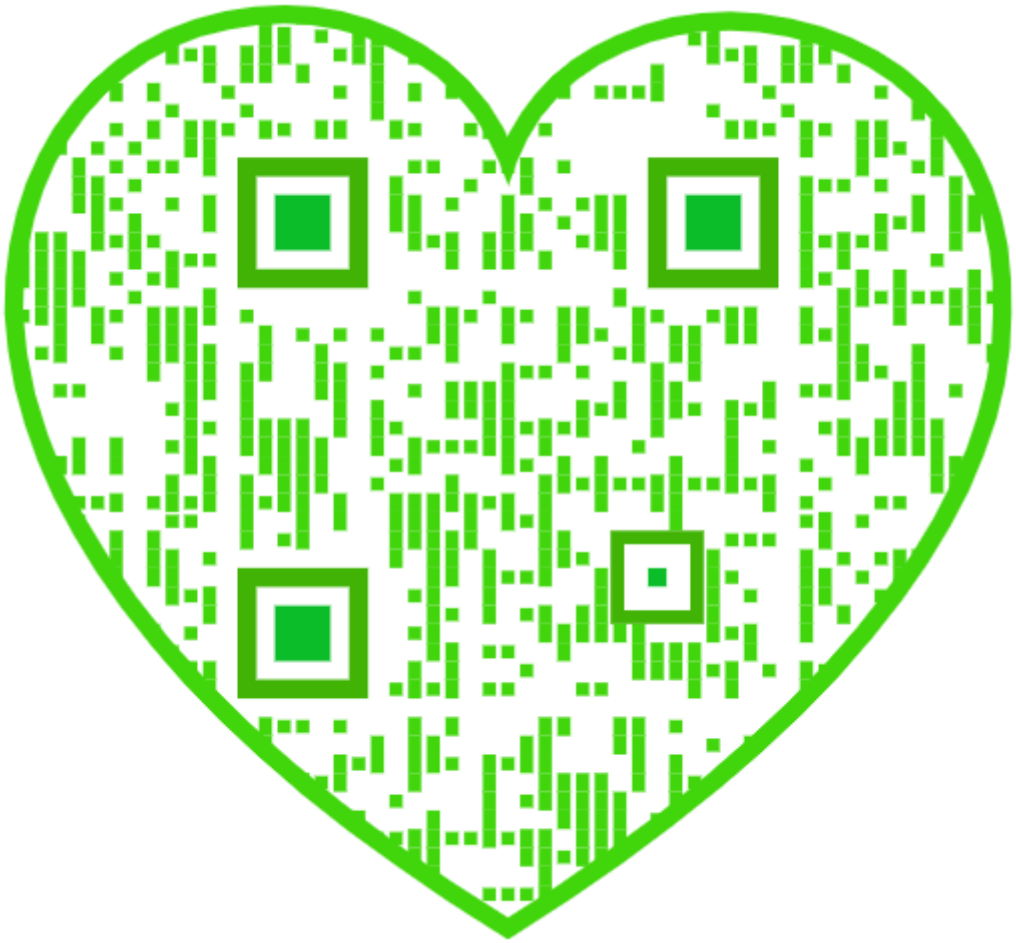

DE HEILIGE PROLETARIER

EEN LEGENDE VAN FRANZ HERWIG

MET EEN INLEIDING VAN COR HESSELING
EN TEEKENINGEN VAN H. SCHOONBROOD

N. V. HET NEDERLANDSCHE BOEKHUIS, TILBURG

GEAUTORISEERDE VERTALING, N.V. HET
NEDERLANDSCHE BOEKHUIS, TILBURG
VIERDE DRUK NADRUK VERBODEN

DE HEILIGE PROLETARIER
SINT SEBASTIAAN VAN WEDDING

In het troostelooze Noorden van Berlijn, tusschen het Virchow-ziekenhuis en een station, ligt een achterbuurt, Wedding genaamd. De Duitsche titel plaatst deze legende dus midden in onze wereld. Oningewijden echter verstaan dit niet.

Doch in alle steden van dezen tijd leven, opeengepakt, de massa's, die zich: proletariërs genoemd hebben. Het moge in den geest van den schrijver zijn, dezen naam te verheffen tot een eeretitel; vooreerst uit gevoel van rechtvaardigheid tegenover een stand, die in het huidig stelsel zoo vaak getrapt is; bovendien om den oorspronkelijken luister van het woord: rijk met kinderen gezegende, — in de op Christus steunende hoop, dat het voorbeeld van dezen Sebastiaan der achterbuurten vruchten drage in velen.

FRANZ HERWIG, GEBOREN 20 MAART 1880
TE MAAGDENBURG

GESTORVEN, 51 JAAR OUD, 15 AUGUSTUS
1931 TE WEIMAR

EEN WOORD IN HET VOORPORTAAL

Kunnen wij het kapitalisme nog doopen in den naam des Vaders? En vreedzaam herwinnen de macht over dit economisch stelsel om het te voegen in de leer der liefde voor allen? Of zijn de dagen na „Jeruzalem met den gouden tempel" geteld? „Die in Judea zijn, vluchten naar het gebergte; die zich bevindt op het dakterras, dale niet af in zijn huis om iets te halen; en die werkt op het veld, keere niet weer om zijn kleed?"

Wij redetwisten moeizaam en weten het niet.

Maar op iederen straathoek staat Christus, en treedt voor ons als voor den ongeloovigen Thomas en wij kunnen zijn klacht niet voorbijgaan: „Legt uw handen in deze wonden, ziet gij niet, hoe ik lijd in de verworden massa's van de wereldstad."

Berlijn!

Ik luister naar de schreden, de haastige, van de vluchtelingen uit het land, die deze stad bevolken. Die haar heeten adem komen drinken. Die zich de een aan den ander gaan ontsteken. Alles wat daarbuiten ontvlambaar is: hartstocht, gebrek, misdaad, zinneloosheid, ontaarding, trekt deze stad met mechanische wet onder haar daken. In haar bed. Ik gruw, stad, van je ingewanden. Vijftig jaar ben je gegroeid. Niet gegroeid! Gewoekerd, uitgeschoten, geduld. De waanzin van je opgehoopte woningen. Je huiswoestijnen, waar het leven eenzaam is en het sterven verlaten. De structuur van deze stad is doodzonde. Zijn haar menschen het ook?

Uit den nevel van den December-avond doemen de gestalten. Menschen, die honger hebben. Menschen, die dakloos zijn. Menschen, die stempelen sinds een jaar. Zonder bestaan! Ergens worden ze uit een gasthuis ontslagen. Ergens storten ze weer ineen. Ergens neemt men ze nogmaals op. Een paar weken in een wit bed. Dan de straat. In Berlijn zijn er dingen

onverdragelijk! Onverdragelijk de domme onwetendheid van heele kringen. Over omvang en rhythme van den nood dezer stad. Gij ziet de grauwe gezichten niet! De magere weduwen. De holle kinderoogen. De proletariërs uit elke laag der samenleving. Den ingenieur. De souffleuse. Den wegwerker. Den leeraar. De naaister. Arbeidsloos! Geen glimp van uitzicht! Dóórgemarteld! De velen in de eene kamer. Op den overloop. In de achterhuizen. Gij ziet niet in de kelders en hospitalen. Eerst wanneer het lijk in het schouwhuis gebaard wordt. Eerst wanneer de krant het nummer van de gaskraan noteert! Die ze op een nacht openden.

Stad, je bent als een gloeiende oven! Honderd vuren stoken ze aan je borsten. Ze kiepen duizend kleine wagens om in je monden. Je vreet ze allen, je vernielt ze allen. Je haarden loeien om menschenoffers. Je geboorten zijn niet toereikend om de rijen te bezetten. Daarom moet vanuit het land nieuw contingent aanmarcheeren.

Deze stad verslindt de hecatomben. Ze zuigt het bloed uit de aderen. Ze verbruikt de mannelijke kracht, de meisjes-reinheid,

de moederlijke overgave. Vuurpoel van sexualiteit, die neerbrandt en verteert! Die speelt, uitbuitend, met de dingen der ziel. Die de jeugd verkoopt. In Berlijn worden kinderen ingelicht over zonden, waarvan op het land volwassenen niet hooren. „Recht op het lichaam" proclameeren volks-ontwikkelaars. „Ineenstorting der huwelijken", roepen de lichtletters van bioscopen en theaters. Remlooze zelfheerlijkheid! Georganiseerde erotiek! Trek door de wereld der zinnen heen van het eene einde tot het andere! Niemand kent je. De zorgende blik van je moeder omvangt je nauwelijks meer op de trap. Reikt zeker niet tot den eersten straathoek. Niemand waarschuwt voor wat allen doen. De almachtige verleiding! Het onbluschbaar vuur! De directeur van een gasthuis sticht een „inlichtingenbureau voor kinderbeperking." Het bord staat boven den ingang. Als boven de poort der hel.

Het meisje uit Dortmund. 's Morgens begroef ze vanuit het Hedwig-ziekenhuis haar moeder. In Reinickendorf. 's Avonds stond ze weer op haar donkeren straathoek. Om te verdienen. Ach, er zijn geen

woorden meer. Ze zijn opgebruikt door de feiten.

Zooals het Parijs van Lodewijk den Heilige en Napoleon nu den lichten roem torst: stad van de mode te zijn, zoo reikt Berlijn met uitgemagerde armen naar den droeven roem: stad te worden van het grauwe, wanhopige leed. Stad der dakloozen, der werkloozen, der talloozen zonder bestaan.

Bij den aanvang van Sint Sebastiaan's korte legende moet deze onheilspellende realiteit helaas aan de omgeving van het verhaal al het legendarische ontnemen. De werkelijkheid van een wereldstad is onzegbaar wreed. Wreeder dan de somberste fantasieën. De visie op Berlijn, hierboven gegeven, is niets dan een montage van de schrijnende filmfragmenten, eens door Dr. Sonnenschein vastgelegd in de kronieken van zijn praktijk. Ze liegen geen woord, deze ondervindingen van zijn spreekuren, van zijn tochten, van zijn bureauwerk tot middernacht.

En toch heeft Sonnenschein altijd zijn

naam gedragen als een symbool. Toch is hij de incarnatie geweest van geloof en hoop. Duizenden heeft hij aangevuurd. Rusteloos werkend. Altijd zich gevend zonder aarzeling. In de mannelijke overtuiging, dat ook Christus, wiens priester hij was, zich zou hebben toegewijd aan deze scharen. Wordt er immers niet heden nog gebeden in de Goede Week: „Ach zie neder, Vader, op dit uw volk, waarvoor onze Heer, Jezus-Christus, niet heeft geaarzeld zich over te leveren aan de handen der booswichten"? Hij is, in waarheid, op zijn post gestorven. — En toch — er staan feiten opgeteekend in deze 800 groote bladzijden „Weltstadtnotizen", zóó beklemmend en zóó verbijsterend, dat zelfs aan de sterke ziel van Carl Sonnenschein de angst ontsnapte: „Wanneer wij uit onze kelders en zolders en achterhuizen naar U schouwen, waar zijt Gij, o Heer? Alles hier weerstreeft uw wetten. Alles hier werpt wal en weer tegen christelijke cultuur. Dit asfalt haat de kinderen! Deze huizen vreten de huwelijken stuk! Deze achterhoven, éénkamer-woningen en overloopen verstikken de zielen! Hun reinheid. Hun eenzaam-

heid. Hun eerbied. Hier groeit een revolutionnair geslacht. Tandenknarsend, met verwoeste hersens. Ik zoek U, o God, van verdieping tot verdieping. Ik stijg op tot de zolders. Ik klim door de luiken. Ik laat de antennes zwaaien. Ik roep U! van de daken dezer stad! Waarheen zijt Gij, o God, gevlucht?''

Men kan voor al deze dingen de oogen sluiten. Berlijn is ver. Men kan ze tenminste in het verborgen laten. Niet spreken over zulke onverkwikkelijkheden. In de stellige hoop, dat bij een oordeel gevraagd zal worden: hoeveel geld hebt gij gegeven aan de burgerwacht tegen het communisme, en niet: wat hebt ge met uw broeders en zusters gedaan?

Sonnenschein heeft er zijn leven aan gewijd. Herwig zijn kunst. Dat zijn feiten van de grootste beteekenis voor ons. Een ver voorbeeld en een eenvoudig product van woordkunst worden daarmee tot dadelijke genaden. Al datgene, waaraan Berlijn in bittere noodzakelijkheid reeds heeft moeten gewennen, bedreigt morgen of in nabije toekomst ook onze steden. Want deze wanstaltige vormen der ellende zijn de wezenlijke gevolgen van het stelsel,

waarin wij leven. Berlijn is niêt ver.

Het is symbolisch voor het crisis-karakter van dezen tijd, dat een gevierd schrijver, staande op de middaghoogte van zijn scheppen, plotseling zijn verleden geheel heeft verlaten en zich bewust en in het vervolg altijd naar de problemen van ons bestaan heeft toegewend.

De monnik Sebastiaan verliet de vredige hoogte der heuvelen en trok uit de eenzame rust van zijn klooster de vlakte naar het Noorden in. Hij leerde de nachtlegers kennen onder den dauw des hemels. En de leege schuren, waaruit in het grauw van den morgen de gasten schuw verdwijnen.Hij naderde de voorsteden,huizenrijen langs de wegen, als oneindige trechters zuigend in het land. In het midden lag de stad met haar achterbuurten, spiegelruiten, politie met pistolen, haar honger en haar parfums. Hij sliep op een bank en werd voortgejaagd. Hij zocht werk en werd geslagen door werkloozen. Hij kwam in lompenpakhuizen en achterhoven van woonkazernes. En mat heel de diepe ellende aan dezen gerafelden zelfkant van het bestaan. Waarvoor hij tenslotte zijn leven geofferd heeft.

Het is als de parabel van 's schrijvers eigen ontwikkelingsgang. Franz Herwig, die in Maart 1930 zijn vijftigsten verjaardag vierde met een indrukwekkenden staat van dienst — welke een 33-tal romans, novellen en tooneelstukken, 2 bundels beschouwingen en een jarenlange letterkundige kritiek in het tijdschrift „Hochland" bevat,—begon zijn schrijversloopbaan met den historischen roman. De zorgen van een leven, dat tientallen van jaren niet over rozen ging, vergoedde hij zich met de schoone verbeeldingen van vergane tijden. Hij verbleef in het Palazzo der Gonzaga's en onder de Poolsche adelsgeslachten. Hij trok de wereld in met lachende landsknecht-liederen en de overmoedige strijdverhalen der ruiters van den grooten Keurvorst. Hij schreef de weemoedige romance van Julie von Vosz en den Pruisen-koning, en verdreef op het tijdstip van den diepsten nood de oorlogszorgen met de zonnige Rococo-idylle „Das Sextett im Himmelreich", opgedragen „meinem Deutschland zu gutem Trost". Dat was het keerpunt van zijn dichtergeest. Het jaar daarop verscheen

„Sankt Sebastian vom Wedding".

Hoewel in al zijn werken de voorliefde doorstraalt voor de zedelijke grootheid van den enkeling, die ook eenzaam trouw blijft aan een ideaal, die door het lot overmand, innerlijk ongebroken en overwinnend, ondergaat, zooals in „Die letzten Zielinski", zooals in „Jan von Werth" en „Dunkel über Preuszen", toch beeldt hij die geestkracht eerst nu, levend in dezen tijd. Niet langer is zijn schrijven vlucht, maar dapper omwenden naar de kern van al ons leed. Als een visioen zag hij de wereldstad. Sindsdien liet hem dit thema niet meer los. Vijf groote romans, waarin voor een deel dezelfde figuren optreden, zijn hierna in weinig jaren gevolgd. Mooier echter dan in de korte legende van Sebastiaan, heeft hij wel nooit geschreven.

Het is een boek van een verheven uur, in één trek neergezet. Nergens een weifeling, nergens een inzinking, een minder strakke lijn. De vorm is uiterst eenvoudig. In een innerlijk lichtenden stijl wordt verhaald van een hoofdpersoon, zonder psychologische uitrafelingen. Er zijn ook geen overgangen. De gebeur-

tenissen snellen voorbij in een flitsende reeks, ieder belicht een trek van Sebastiaan. Maar hun opeenvolging is zoo gekozen, dat zij zich rijen tot een dwingend geheel, dat zij opstuwen tot een noodwendigen climax, waarmee het verhaal gesloten wordt, als een gouden band door een kostbare gem. In pure taalschoonheid is deze legende een volkomen gaaf voorbeeld van expressionistische woordkunst. Hopelijk bleef in de bewerking iets van het eigenaardig rhythme behouden.

De volgende werken zijn niet zoo centraal gecomponeerd. Herwig nadert daar het probleem van den anderen kant. Hij daalt af in de ziel der ontwortelden, in het eeuwig hoog en laag, in de voortdurende verscheurdheid. Hoofdpersonen worden de gestalten zelf der wereldstad. De traditieloozen, de losgeslagenen op de zee der hartstochten, de voortgewervelden door het snelle leven. Uiterlijkheden regelen hun willoozen weg, zooals de stopborden het verkeer. Niemand biedt hun geestelijk houvast. Alleen bevolkingsregister en belastingkantoor zijn onomkoombare plaatsen. Maar de conflicten tusschen rijkdom en bittere ellende, tusschen milieu

en ontwakend geweten, schuld en onwetendheid, evangelische zuiverheid en diepe verwording, heel deze geweldige chaos spant zijn kunnen tot het uiterste. Zijn boeken blijven architectonisch opgebouwd, strak kan hij de handeling volgen met de zeggingsmacht van zijn gerijpt talent, allerlei duidingen van een nieuwen tijd, van een godsdienstige en sociale praktijk des levens zijn er in neergelegd. Maar we missen soms de laatste inspanning. De wending, die alles bindt tot een geheel. Hij heeft het leven diep gegrepen, en zijn lichtbundel heeft de feiten gefixeerd, fel en gespannen. Maar het gevecht met de stof is soms nog te bemerken. Niet altijd vermag hij te ordenen. Sommige karakters, vooral Hahnemann in „Hoffnung auf Licht", missen den adem, die levend maakt. Ook in den stijl van de groote romans zien wij een aarzelende afwisseling van naturalistische beschrijving en symbolisch expressionisme.

Doch Herwig's uiteenzetting met dezen tijd is een eerste greep geweest. Moge hij de glanzend eenvoudige, de onaantastbare synthese binnen zijn werken nog niet

hebben gevat, zijn opzet raakt aan het geweldige. Hij heeft ongetwijfeld dèn katholieken roman van de massa der wereldstad geschapen en hield zijn thema vast tot het een doorsnee toonde over onzen gehéélen tijd. Boven het resultaat uit gaat het aandurven van dit leven. Het neerzetten van dit probleem. Het motief van dit werk. Achteloos kan men daaraan niet meer voorbijgaan.

Reeds bij het verschijnen in „Hochland" heeft „Sankt Sebastian vom Wedding", maar nog meer de daarop volgende roman „Die Eingeengten" een uitgebreide discussie in het leven geroepen. Dat behoeft in het geheel geen verwondering te wekken. Voor het goed begrip echter dezer sociale romans kan het dienstig zijn, de gerezen bezwaren nader onder de oogen te zien. Men heeft opgemerkt, dat het kwaad niet voldoende is afgekeurd. Dit kwam voort — ofschoon bij de minst verstandige lezers — uit den vorm van de boeken zelf. Herwig treedt niet naast zijn personen met een opgestoken wijs-

vinger. Hij betoogt niet. Hij staat niet stil bij het geval. Herwig vertelt. Met een haastig gebaar. Hij wil den groei toonen door alle wisselende feiten heen naar een levenszin, en dus snelt hij objectief vertellend door vele gebeurtenissen, die door hun verband symbolisch zijn en in hun opeenvolging de tendenz openbaren van zijn werk. Daarom velt hij geen oordeel. Daniël heet de hoofdfiguur van „Die Eingeengten", dat beteekent: God is mijn rechter. Maar het feit zelf van zijn werken is een oordeel over deze samenleving, zooals de werken van Sigrid Undset dat zijn over de tragedie van de menschelijke liefde. Diepe deernis en menschelijkheid spreken eruit en een hartstochtelijk geloof in Gods Bestiering, die al het onbegrijpelijke, al het dissoneerende verbindt tot een stelselmatigen voortgang van de wereld. Zooals de koepel van de Hedwigs-basilica reikt over den gekartelden dakenrand van Berlijn, zoo reikt over den rampspoed van deze aarde de Goddelijke Voorzienigheid. Niet van een verren, duldenden God, maar van een actieven, die de genade uitzendt om het aanschijn der aarde te vernieuwen. Oer-christelijk, levend geloof,

daden van een verdiept katholicisme doet Herwig verschijnen te midden van het wentelend leven van Berlijn; en de conflicten daaruit ontstaan wil hij oplossen. Men kan zijn oplossingen verwerpen. Maar de ernst ervan valt niet te loochenen. Een andere voorbijgaande reactie was: Zwijg, zwijg over dezen barren nood. Nog steeds niet geheel uitgeroeid is de gewoonte in onze kringen, om boeken uitsluitend te beoordeelen ad usum delphini. En daar de roman-thema's van Herwig, plotseling midden in het katholieke kamp verschijnend, een schok gaven, die onverwacht was, wijl men onwetend naast elkander leeft in de huidige groote stad, daarom kwam die oude gewoonte nog een oogenblik boven.

Doch de pauperisme- en ontkerstenings-verschijnselen, het ontluisterde leven der massa's zijn voor de uitbreiding van het godsrijk een te doodelijk gevaar, dan dat we het schrille van dit onderwerp nu nog als reden mogen gebruiken om er niet, of alleen in het Latijn over te praten. Als een zieke op sterven ligt, moet hij worden voorbereid. Dat geldt voor alle menschen. Maar geldt het heden ook niet voor menige

parochie in de steden? Herwig's romans zijn een hulpgeroep van dezen tijd. Men voelt: het neigen van den schrijver naar deze figuren is geen literaire keus geweest. De nood van de wereldstad heeft hem zoozeer in het hart gegrepen, dat hij als kunstenaar niet meer zwijgen kon. „We vergeten altijd zoo licht, dat de kunstenaar onze vertegenwoordiger is, voor ons leeft, lijdt, alle bitterheden drinkt, dat hij niet rusten kan en mag, dat zelfs zijn lichten tragische schaduwen heeft." Zoo schreef hij zelf in „Wiederbegegnung von Kirche und Kultur in Deutschland." München 1927, blz. 380 en v.).

Het resultaat van die dichterlijke ondervindingen is geen ontspanningslectuur geworden. Herwig's boeken zijn op de eerste plaats kunstwerken van een volstrekte en weidsche allure. En ze mogen eischen, zoo te worden beoordeeld. De richtlijnen van de Congregatio S. Officii leggen er zelf den nadruk op, dat aan litteratuur geen preutsche eischen moeten gesteld worden, dat ze moet beoordeeld worden binnen niet te eng beperkte grenzen van tucht en zeden (pudoris et honestatis finibus, non

sane angustis). Met edele waarachtigheid heeft de schrijver zijn inspiratie gevolgd. Netelige en treurige feiten geschetst met een zuivere terughouding. De meest ernstige critici hebben hem dan ook gelijk gegeven. ,,In zijn werk over de ontspoorden dezer stad, waaronder zich een heel aantal ,,straatmeisjes'' bevindt, vermijdt hij elke schildering van zwoele tafereelen, en het tegennatuurlijke (paedophilie bij Daniël, sadisme bij Walter) heeft hij alleen voor wetenden herkenbaar aangeduid.'' (Sigmund Stang S. J. in ,,Stimmen der Zeit'', 1928, blz. 293). Aan de oprechtheid van Herwig's weergave kon men niet lang twijfelen. Ook Sonnenschein heeft die met zijn gezag gedekt. Boven dit onderdeel van Herwig's romans mogen als een wijding de woorden staan uit het Dies irae, die Daniël maakte tot de climax van zijn muziek: Qui Mariam absolvisti: Die aan Magdalena vergeven hebt.....''

Het langst omstreden zijn de katholieke tegenfiguren van Herwig's romans. Voor-

duizend draden in ons eigen leven verweven zijn. Voortdurend kunnen wij katholieke gedachten tot in onderdeelen bij ons zelf controleeren. Dan verleent zijn fascineerende stijl aan alle feiten een toover, die lang bekende dingen maakt tot nieuwe, boeiende gebeurtenissen. De woordkracht van zijn dialogen is bovendien doordringend, zoodat het voor den lezer onmogelijk is, op den duur een uiteenzetting met zichzelf uit den weg te gaan. En daar ligt een veld van temperamentvol verzet, van geestelijke traagheid, en andere reacties.

Belangrijker dan deze persoonlijke redenen is echter een algemeene. Herwig raakt nl. een geheel nieuw systeem aan van stads-zielzorg en leeken-activiteit. En hiertegen heeft men velerlei ingebracht. Dat de schrijver te zwevende figuren teekende — vooral Paul werd om deze redenen aangevallen, — dat zij te onsystematisch handelden, te veel met legerdes-heils-liefde, heeft men zelfs gezegd. Een schrijver kan echter niet alle karakters uitbeelden en niet alles vertellen. En heeft toch het recht, voorkeuren te koesteren zooals ieder ander mensch. Herwig toont ongetwijfeld een voorliefde voor de spon-

tane daad, voor de inspireerende liefde en de ingeving van het oogenblik. En een haat tegen cartotheken! Het is waar, dat zijn apostelen geen organisatoren, noch veldheeren zijn. Doch niet als gevolg van een zwevend vagen opzet, maar met het bewuste doel, tegenover sleur en schema en vermoeiden organisatie-geest te plaatsen de vrije, opwekkende daad.

Wezenlijker tekort kan men noemen, dat hij in zijn laatsten roman „Fluchtversuche" het positieve gedeelte niet uitwerkt. Tusschen de negatieve problemen rond het huwelijk, wordt het verbond van Hildegard en Niephagen nauwelijks voorbereid en aan het gewelddadig snelle slot, terloops in één bladzij afgewerkt. Eigenlijk is dit een fout niet van de figuren, maar van den vorm. In een volgend boek kan hij den ontijdig afgebroken draad weer opvatten. Het voert te ver, al zijn werken hier in bijzonderheden te behandelen. Een laatste woord gelde Sebastiaan.

Deze legende-figuur heeft alom waardeering gevonden. Een streng rechter als de Jezuïeten-pater Sigm. Stang oordeelde in „Stimmen der Zeit", dat de geest van Sebastiaan er een is van „ge-

zonde, heroïeke heiligheid en vanzelfsprekende heerschappij van genade en wonder." Dit symbool is voor alle lezers te verstaan. Meer legende dan leven, toont Sebastiaan's ontwikkeling niet den uitgestippelden weg van het heilig-worden, maar zij wekt in ieder de innerlijke mogelijkheden op.

De eenige onvolkomenheid is het conflict, waarmee het verhaal begint en waaruit blijkt, dat de beteekenis der beschouwende Benedictijnen in het mystieke Lichaam van Christus niet klaar voor Herwig's begrip is opgerezen.

Deze misvatting doet intusschen geen schade aan het geheele werk. Datgene, wat er de kern van uitmaakt, het leven temidden der ontwortelden, is gaaf en schoon en onwankelbaar gevestigd in den Wil van God. De wijze van aanvang staat daar slechts als een mise en scène bij. Het is zeer goed denkbaar, dat iemand vooral de roeping gevoelt om te werken onder de verstootenen, om voor hen het dagelijksch brood te breken; en zoodra dan een oogenblik rust over hen komt, wijl tenminste de honger van hun maag zwijgt, hun ook te bieden een geestelijk

voedsel. Zoo kan hij arbeider worden op de velden en niet monnik van een eenzame abdij in de bergen, gebedscentrale echter, waar de wasdom wordt afgesmeekt, dien God alleen kan geven. In het mystieke lichaam heeft elk deel zijn eigen functie en geen lid kan worden gemist. Niet alle ledematen kunnen dezelfde taak vervullen en de gezondheid van het geheel hangt af van de goede werking aller deelen.

In het begin van Herwig's legende hangt onuitgesproken de klacht, dat er werkingen in het mystieke lichaam worden verwaarloosd; dat voor de ontwortelde massa's der wereldsteden niet genoeg wordt gedaan; dat er naast de parochie-geestelijken in hun meestal wel-gebouwde pastorieën, naast de afsmeekers van genade in de kloosters, ook apostel-zielen noodig zijn, die temidden der wolven leven, die de paupers helpen, ook uit hun barren, lichamelijken nood tot een natuurlijk leven, waarin normaal de deugd pas bloeien kan. Die op de pleinen, op de beurzen, in de café's de heidenen opzoeken, welke aan God niet denken, laat staan aan een pastorie of een klooster in de eenzaamheid. En het heeft den schijn, alsof Herwig de zwarte

monniken hiervoor al zéér verantwoordelijk stelt en hen liefst geheel door proletariër-apostelen zag vervangen. Dat is te tendentieus. Er zijn er wel te vinden, die meer schuldig staan aan den nood van onzen tijd en aan zijn voortduren.

Tenslotte lost Herwig het conflict zoo op, dat Sebastiaan van zijn prior de toestemming en den zegen krijgt en dat ook nog twee broeders, (als later zijn roep tot het klooster is doorgedrongen), hem volgen naar de achterbuurten.

De meest opvallende trek, die alle positief gerichte figuren van Herwig kenmerkt, is hun verlangen naar de daad, hun voortdurende bereidheid, hun praktijk. Dat brengt Herwig in de nabijheid van Sonnenschein. Ook voor dezen wijzen werkezel was de dadendrang karakteristiek. Uit zijn „Notizen" slaan wij een oogenblik de geschiedenis op van het vijfmark-biljet. Op een avond kocht iemand aan het station van Frankfort een kaartje naar Bremen. Bij het terugontvangen geld was een vijfmark-biljet. Zooals er mil-

lioenen zijn. Het biljet droeg het nummer I 9 023 754. Het was dubbelgevouwen, smoezelig en gehavend, zooals nu eenmaal een vijfmark-biljet eruit ziet. Op den rand stond met inkt geschreven: „Voor jou gaf ik mijn onschuld, 1, 4, 20." Dat was alles. Maar was het geen schrikwekkende roman? Voor een zilverbon haar onschuld verkocht. In een vervallen hotelkamer? In een donkeren hoek? Op een smerig portaal? Hoe was de weg daarheen? Hoe was de weg van toen af? Vijf mark! Niemand vergeet den datum!

De reactie van Sonnenschein op dit sobere, schokkende feit is teekenend. „Van wie is dit vijfmark-biljet?" gaat hij voort. „Men moest op de Berlijnsche aanplakzuilen het roode politieplakkaat plakken. Het biljet daarop fotografisch afbeelden. Daaronder in vette letters drukken: Wie gaf dit biljet uit?" Sonnenschein wil weten. Hij wil ingrijpen, redden, een daad stellen.

Honderden van deze daden echter hebben de monnik Sebastiaan, de arbeider Paul, de jood Marcus, de priester Bernard, de jonge vrouw Hildegard en nog zoovele anderen gesteld. Zij staan aanhoudend

gereed om met hun zwakke menschelijke middelen, maar met hun bovenaardsche trouw den moloch der verhoudingen te trotseeren. Zij behalen geen schitterende overwinningen, die ons niet zouden overtuigen. Maar dicht bij ons hart leeft hun warmte-stralende offermoed, hun zedelijke, blijmoedige kracht, die niet bezwijkt. De rekenende materie moet strijd leveren tegen iets, dat in haar balansen niet voorkomt, dat dood gewaand was, maar niettemin onsterfelijk blijkt. De goddelijke vonk, de kracht van de ziel, de laatste daad.

Onbewust verwachten wij allen van die zijde de redding. Daarom is onze diepste erkenning altijd uitgegaan naar den bloedgetuige, die voor zijn innerlijke waarheid vrijwillig stierf. Daarom neigen onze sympathieën onwillekeurig naar Ghandi, die zijn volk verlossen wil door onstoffelijke, moreele kracht. Daarom mag ik hier tenslotte wijzen op de moedige werkelijkheid, waarmee Vlaamsche studenten Sebastiaan's legendarisch voorbeeld gaan volgen. In alle stilte wordt dit voltrokken, maar daar wordt beslist over het wezenlijke van ons bestaan. In een kleine kernbeweging, „Ruusbroec" genaamd, is men uit ver-

langen naar godsdienstige verdieping genaderd tot de offergedachte in ons maatschappelijk leven, en werd gevoeld, dat men moest komen tot ,,een keurbende, die klein of arm wil gaan leven onder de kleinen en de armen van God, in de grootstad of in de mijnstreek; 'n keurbende, die vaarwel wil zeggen aan alles, om als werkman onder het werkvolk te wonen. De massa beleeren baat niet, zoolang de katholieken zelf de leer niet beleven. Het communisme van onze kloosters is boven het begripsvermogen van de massa uitgegroeid. De groote Christus-liefde en de volle evangelische onthechting onder het volk dragen in gloedvolle daad, en dàt door ontwikkelden — van wie het werkvolk zoo iets niet verwachten kan, — is nog het éénig afdoende middel om diep in te grijpen.'' Over deze bijzondere roeping van God spreekt het slot van een brochure ,,De Ruusbroecgedachte'', die op Goeden Vrijdag 1931 te Tongerloo verscheen.

De Geest waait, waar hij wil. Wat de dichter gedroomd heeft in een genadenrijk uur, waartoe de zwoegende gezellen van Sonnenschein nog niet zijn gekomen, dat

staat voor de poort van de werkelijkheid door de daad van eenige studenten uit een ander land. Zal dit als een vonk over de wereld gaan? De Geest waait, waar hij wil. De verlossing van onze maatschappij echter wacht op de daad. Het woord moet vleesch worden in ieder van ons.

Aan het slot keert deze beschouwing tot den aanvang weer.

Onze tijd verkeert in nood. Er sterven zielen en lichamen van honger, onder duizend daken in den banlieu van Parijs, in het Noorden van Berlijn, en in de rechthoeken van New-York.

Sonnenschein heeft er eens zijn leven voor gegeven. Herwig zijn kunst.

En wij redetwisten moeizaam.

Er is maar één conclusie. Zij gaat uit boven alle literaire waardeering, boven alle verschillen in systeem. Wij moeten in ons leven terugbrengen de sociale verantwoordelijkheid voor al onze persoonlijke daden. Maar dit is niet genoeg. Wij moeten sociaal opbouwend handelen, hoe dan ook. Daden stellen op dit late uur.

Want op iederen straathoek staat Christus, en treedt voor ons als voor den ongeloovigen Thomas en wij kunnen zijn klacht

niet voorbijgaan: „Legt uw handen in deze wonden, ziet gij niet, hoe ik lijd in de verworden massa's van de wereldstad." Zoo ver is het met ons gekomen. Zoo dicht zijn wij bij de verandering.

Juli 1931. Cor Hesseling.

DE HEILIGE PROLETARIER

Terwijl de dag reeds vorderde, zat Sebastiaan, zooals het nu zoo vaak gebeurde, op het middenterras van den kloostertuin en staarde naar de rivier, die aan den voet van den rotswand voorbijschoot, groen, luid bruisend en met schuim bedekt. Beneden hem, op het onderste terras, knipte de prior uitgebloeide rozen af en lei ze bedachtzaam neer in een korf. Zijn gebogen hoofd, met witten haarkrans, wiegde boven de bloemen. In het onophoudelijk gedruisch der wateren, nog door de tegenoverliggende hellingen weerkaatst, ging het geluid van de knippende schaar geheel verloren.

Achter den zwarten rug van den monnik op het hoogste terras, waarover de wilde rots een schamel kleed van eikenstruiken liet afhangen, stond de valkenkooi. De gele oogen van den vogel staarden hoog in de ruimte; door de tralies van zijn gevangenis drong een scherpe reuk van vuilnis, opstand en ondoofbare woede in de beweeglooze lucht.

Sebastiaan's handen, tot dan toe samengevouwen op zijn knieën, openden zich en tastten naar het brevier, als zochten zij een steun.

De feestdag van den Heiligen Joannes Chrysostomus verlangde de lezing van het tiende hoofdstuk uit Mattheus. De monnik sloot even zijn oogen, als wilde hij de omgeving van zich afweren, dan begon zijn blik te glijden over de regels, tot hij bleef hangen aan deze woorden, zwart en doordringend: „Ecce, ego mitto vos sicut oves in medio luporum, Zie ik zend u als lammeren onder de wolven!"

Op dit oogenblik scheen een heet, wit licht Sebastiaan als een zwaard te doordringen. Hij liet het boek zinken en hief onwillekeurig de handen omhoog, als om het overweldigende af te weren. Het woord dat met hevigen gloed in zijn ziel gedrongen was, begon van binnen-uit te stralen, zijn hart werd als opgetild en sprong met steeds snellere slagen. Plotseling had Sebastiaan een visioen. Hij zag geweldige scharen wolven, samengepakt en elkander verscheurend; reuzenschoorsteenen, tot aan de wolken reikend, schoten uit het kluwen omhoog en stootten een zwarten, gelen, groenen adem uit, die was als een rochelende stem: „Hier, hier zijn de wolven. Hier stijgt de zondvloed der wolven." De monnik hoorde den

zondvloed brullen, het was werkelijk niet de stroom, die twaalf jaar lang reeds zijn gehoor met dof gedruisch verdoofde, het was de nieuwe zondvloed, de naderende zondvloed der wolven.

Waar echter waren de Apostelen, de lammeren, tot wie Christus gezegd had: Gaat heen?... Sebastiaan tuurde ingespannen, maar hij zag ze niet. Waar waren de jongeren, aan wie bevolen was: Praedicate omni creaturae?

Hadden ze niet den moed en het geloof om op den kokenden vloed te treden, als de Heer op het meer van Tiberias?

Wat zit ik hier, dacht de monnik, op een vredig eiland mijn zieleheil te zoeken, egoïst die ik ben? Mijn God, reeds twaalf jaar verblijf ik nu hier en buiten raast de Antichrist en ik zou hier misschien zitten tot aan mijn levenseinde, als uw vurig zwaard, Heer, mij niet op dit oogenblik de ziel doorstoken had!

Met een plotselinge, wilskrachtige beweging stond hij op; de valk achter hem schudde zijn veeren. Sebastiaan ging de

trappen af naar het onderste terras en trad voor den prior. „Zie, mijn zoon," sprak deze, „wat een hartstocht van gloed in mijn rozen. Ze hebben lang geaarzeld en ik dacht reeds, dat het booze weer en de koude winden hun alle lust ontnomen hadden. Maar nu het uur komt, breken zij open met macht en honderdvoudig. De geest waait, waar hij wil!"

„Vader," antwoordde Sebastiaan, „ik verzoek u, mij te zeggen, tot wie de woorden gericht zijn: „Leert alle volkeren" en „ ik zend u als lammeren onder de wolven", en wat moet men verstaan onder „alle volkeren" en wie worden met wolven vergeleken?"

De prior antwoordde: „Degenen, die uitgezonden werden, waren de Apostelen en de Leerlingen, doch de boodschap geldt eveneens voor alle opvolgers der Apostelen. De beteekenis van het woord „alle volkeren" is duidelijk, en wat de wolven betreft, zoo zijn daarmee ongetwijfeld de wilde en ontembare zielen bedoeld, die noodzakelijk zijn, opdat er ook martelaren komen."

„Hebben echter," vroeg Sebastiaan ver-

der, ,,de Apostelen en hun opvolgers aan dien roep gehoor gegeven?''

,,Zonder twijfel,'' weervoer de oude monnik, ,,zoudt gij niet eens denken, mijn zoon, aan de heilige mannen, die naar de zwarte, gele en bruine heidenen getrokken zijn — als lammeren onder de wolven?''

,,Hebben echter,'' hernam Sebastiaan, ,,evenveel mannen alles verlaten om onder de blanke heidenen te gaan?''

De prior schudde het hoofd en zei: ,,Wat voor vreemde vragen stelt gij, mijn zoon. Ieder priester is toch zulk een mensch!''

,,Is hij dat waarlijk?'' vroeg de jonge monnik. ,,Gaat hij werkelijk als een lam in de kooi der wolven? Blijft hij niet veeleer op zoo'n afstand staan, dat hij nauwelijks het huilen der wolven meer hoort? Hoedt hij er zich niet zorgvuldig voor om hun heeten adem te na te komen? Waar zijn de leerlingen van Jezus, die op de marktpleinen en voor de raadhuizen over Hem spreken, die met de beesten huizen in een kooi, die ongeroepen naar de blanke heidenen gaan en hen met ,,broeder'' aanspreken? Zitten zij niet veel meer in hun comfortabele kamers

te wachten tot de wolven zullen komen; staan zij niet in hun schoon-gewelfde kerken en wachten; tronen in hun veilig gesloten biechtstoelen en wachten op de wolven? Ja, werkelijk, zij wachten! En ze zullen niet lang meer behoeven te wachten, dan komen de wolven als een zondvloed en de wachters zullen met hun kamers en kerken en biechtstoelen meegesleurd worden en weggespoeld. Stellen zij hun materieele behoeften en gemakken niet hooger dan Gods uitdrukkelijk gebod? Beminnen zij zichzelf niet meer dan de in de wolfslijven gevangen, onsterfelijke zielen hunner broeders?''

Plotseling stiet de valk een schellen schreeuw uit: onwillig sprak echter de prior: ,,Wat werp je je tot rechter op, Sebastiaan?''

De jonge monnik knielde neer en zeide: ,,Vader, ik wil geen oordeel spreken! Zie, het is de bitterste nood van mijn hart, die opstaat. Gij weet, dat ik al deze jaren veel gebeden heb; en toch is de doffe onrust nooit van mij geweken. Heden, terwijl ik mijn brevier bad, heeft mij dit woord van God als een gloeiende schicht doorschoten: ,,Zie, ik zend u als lam-

meren onder de wolven.'' Moet er niet zeer veel aan de menschen gezondigd zijn, voor zij wolven konden worden? En is er niet zeer veel verzuimd aan de wolven te doen, dat zij het nu nog zijn? En hebben niet juist diegenen verzuimd en gezondigd, tot wie Christus' bevel gericht was: ,,Gaat heen!...'' Ach, Eerwaarde Vader, wat belet ons dan, ijlings op te staan en dat te doen, wat God van ons vraagt?''

,,Mijn zoon,'' sprak de prior, ,,de Heilige Regel verhindert het ons.''

,,Maar laten wij dan dien Heiligen Regel verbreken, Vader,'' antwoordde de jonge monnik heftig.

Nu hief de prior afwerend de handen op en riep uit: ,,Welke geest, Sebastiaan, is in je gevaren?''

Sebastiaan echter weervoer verheugd: ,,De Geest waait, waar Hij wil!'' en hij vervolgde: ,,Wij leiden een heilig leven, dat weet ik heel goed. Onze oogen en geheel onze wil zijn gericht op de zuivering en verlichting onzer zielen en wanneer wij verdiensten verzamelen, dan vloeien deze bij den genadeschat, waaruit God zijn aalmoezen schenkt aan de zondaren.

Om dat doel te bereiken, zijn wij weggetrokken uit de wereld en hebben ons in de eenzaamheid begraven. Hoe is dit echter in overeenstemming met Gods woord: „Gaat heen...!" en „Ik zend u?"

„Er bestaan," antwoordde de oude monnik, „verschillende naturen. De eene mensch is voor de stilte geschapen, de andere daarentegen voor den strijd."

„Maar waar zijn dan de toegerusten voor den strijd?" hernam Sebastiaan. „Ik zie ze niet! Als dan niemand anders den roep van God in zijn ziel gehoord heeft, zoo heb ik hem toch vernomen en ik vraag u, Eerwaarde Vader, mij te willen toestaan, dat ik aan dien roep gehoor geef. Zend mij in de wereld, ik smeek u erom! Zend mij onder de wolven!" Hij bleef nog eenige oogenblikken geknield liggen: toen stond hij op. De prior was onrustig en versteld. Eindelijk sprak hij: „Ik kan u niet zenden. Gaat ge niettemin toch, dan breekt ge uw gelofte en nooit kan door een zonde iets goeds tot stand komen!" Sebastiaan overlegde een wijle en antwoordde: „Ben ik niet in hoogeren zin gehoorzaam, wanneer ik den roep

volg van Hem, die boven alle Regels staat?''

„Och, mijn beminde zoon,'' hervatte de prior, „wij menschen vergissen ons dikwijls; en de valstrikken, die de Booze ons legt, zijn talrijk en altijd nieuw. Dikwijls is het niet God, dien wij meenen te hooren, doch de stem der ijdelheid, der weerspannigheid en van den aardschen wil. Onderzoek ook gij u eerst ernstig, mijn zoon!''

Hierop zweeg Sebastiaan weder een poos, terwijl hij in zijn binnenste keerde en luisterde, of hij Gods stem nog vernam; toen zei hij zachtjes: „Ik wil mijzelf op de proef stellen. Vader. Geef mij uw toestemming, om voor eenigen tijd naar de kluizenaarshut te gaan. En zoudt u ondertusschen voor mij willen bidden?''

De prior beloofde, Sebastiaan in zijn gebed te zullen gedenken en liet hem gaan met zijn zegen.

Sebastiaan begaf zich onmiddellijk op weg en trok door de bergen naar een hooge, kale rots, waarop een zeer klein

en bescheiden kapelletje gebouwd was met een bouwvallige kluis, die daartegen leunde. Er groeide hierboven zelfs geen grassprietje en geen enkele bloem verspreidde hier haar geur; zoover het oog reikte, vertoonde zich geen menschelijke woning.

Daarentegen ontving deze rotstop den eersten vlammenblik van de zon en ook haar laatsten, terwijl ver en verder glinsterende sterrenbeelden den blik lieten binnendringen in de afgronden van den nachtelijken hemel. Het gebeurde echter ook meermalen, dat overmoedig witte, weemoedig grijze of somber zwarte wolkgevaarten de betrekkingen tusschen aarde en eeuwigheid verstoorden.

Op deze plaats verbleef Sebastiaan en stelde zichzelf op de proef. Nauwkeurig onderzocht hij al zijn bedoelingen, zijn neigingen en gedachten, terwijl hij zijn ziel in zijn handen nam als een boek, dat hij voorlas aan God.

Elken zesden dag van de week klom een leekebroeder uit het klooster den berg op en bracht Sebastiaan, wat hij voor zijn nooddruft behoefde. Iederen keer vroeg de broeder, of Sebastiaan nog

niet met hem terugkeerde, maar telkens werd hij afgewezen.

De kluizenaar echter overwoog het Leven en Lijden van den Heiland en dronk daaruit een steeds warmer liefde tot God en de menschen.

Bijwijlen zag hij visioenen van onafzienbare scharen, die in voortdurende beroering als een breede, meesleepende stroom aan het Kruis van Christus voorbijgolfden en neerstortten in de eeuwige duisternis van een donkere kloof. Hulpeloos ronddwalende zielen fladderden als vlinders boven dezen stroom. De angst voor de menschen en hun zielen steeg zoo hoog in Sebastiaan's gefolterden geest, dat hij als in doodsnood op den grond viel.

Satan stond koud en spottend naast hem en siste tusschen zijn tanden, omdat hij zich vergeefs inspande. „Jij, zielig monnikje, den zegetocht van den Antichrist kun je niet keeren: de menschen vallen af van God als de blaren van den boom, wanneer het herfst wordt, en het zal niet lang meer duren, of God staat daar, kaal en verlaten."

Ja werkelijk, hoe kon hij, Sebastiaan,

zich verstouten om voor God met den Antichrist om de wereld te strijden? Was het niet juist heel verstandig, om slechts aan eigen vervolmaking te denken en zorg te dragen, dat men op den Oordeelsdag aan de rechterhand van den Goddelijken Rechter geplaatst werd? Keer in uw klooster terug, Sebastiaan, en wees tevreden!

Dan weer scheen het den kluizenaar toe, of de nachtelijke winden een langgerekt gehuil meevoerden als van hongerige wolven. „Ga tot hen," drong God aan, „zij hongeren naar Mij en zij weten het niet! Zij worden verteerd door den hartstocht en verscheuren elkander; en uit den muil, die nog druipt van het bloed der ingewanden, klinkt opnieuw het hongerige huilen. Ga heen, Sebastiaan, en verzadig ze. Ga heen, Sebastiaan, indien je bereiken wilt, dat je bij het Laatste Oordeel aan Mijn rechterhand geplaatst wordt!"

Negenmaal, met tusschenpoozen van zes dagen, kwam de kloosterbroeder bij den kluizenaar. Toen hij echter den tien-

den keer terugkeerde, vond hij Sebastiaan gereed om af te dalen in de wereld.

De prior ontving den huiswaarts keerende met groote vreugde. Sebastiaan verklaarde evenwel, dat hij zich niet lang mocht ophouden, daar hij nog dienzelfden dag zich reisvaardig moest maken om verder te gaan.

Zijn gelaat glansde van een grooten, van binnenuit stralenden vrede, zoodat de prior den toorn, die in hem opwelde, onderdrukte en slechts een diepen zucht slaakte. Sebastiaan knielde voor hem neer en vroeg: „Zegen mij, Vader." Toen hij de bevende handen van den grijsaard op zijn voorhoofd voelde, bemerkte hij tegelijkertijd, hoe twee heete druppels vielen op zijn gezicht.

Onverwijld ging hij nu naar een ouden boer, die kloostergrond in pacht had, en vroeg hem een stel kleeren. De man gaf hem een kiel van den jongste zijner drie zonen, die in den oorlog gevallen was, en Sebastiaan verwisselde zijn monnikspij voor dit kleed.

De broeders vroegen hem: „Waarvan denkt gij daarbuiten te leven?"

Daarop glimlachte Sebastiaan en ant-

woordde, dat hij daar werkelijk nog niet aan gedacht had. „Maar heb ik dan niet twee armen om ermee te arbeiden?"

En na van alle broeders afscheid te hebben genomen, ging hij direct door den tuin omlaag. Toen hij langs de kooi van den valk kwam, opende hij het deurtje. De vogel kwam ruischend te voorschijn en ontplooide zonder aarzeling zijn vleugels. De onvermoeide vreugdekreten van het bevrijde dier begeleidden Sebastiaan bij het begin van zijn haastige voetreis.

Sebastiaan's weg leidde naar het Noorden. Veertig dagen achtereen trok Sebastiaan haastig naar het Noorden. Hij leerde de nachtlegers kennen op den kouden grond en zijn gelaat werd bevochtigd door den dauw des hemels. Hij sliep in leege schuren, waar de sterren schenen door het dak. Hij werd vertrouwd met de herbergen langs de wegen, waaruit in het grauw van den morgen de gasten schuw verdwijnen.

Hij zaagde hout, klopte kleeden, sjouwde

kolen, veegde de straten schoon, om maar niet te hoeven bedelen.

Toen hij het vlakke land bereikte, viel hij eenige malen in handen van gendarmen, die hem ondervroegen, opsloten en ten slotte weer lieten gaan.

Hij reisde met handwerkslieden, met misdadigers en verloopen soldaten; en zijn blijmoedige reinheid deed hun goed als de zon.

Toen hij de hoofdstad naderde, moest hij tallooze voorsteden passeeren. Het walgelijk beeld drong zich aan hem op, dat zij waren als zweren om den rand van een wond. Hun aller middelpunt was Berlijn. Met gewonde voeten hinkte hij over de stoffige straten, dreef mee met de menschenstroomen door de trieste huizenravijnen; eenieder was opgehitst en vol blinde vijandschap tegen zijn naaste. De slachtoffers der ellende wierpen blikken vol haat naar de gelukskinderen, waarvoor zij degenen hielden, die begiftigd waren met macht, rijkdom en bezit. De lucht, die Sebastiaan inademde, was tegelijk ijskoud en oververhit.

Op iederen straathoek stonden personen in uniform, met pistolen in den gordel...

als dierentemmers. Zij zagen wantrouwend neer op de menigte magere en bleeke menschen, die overal doelloos samenschoolden, op hun sommatie uiteengingen en zich een straat verder opnieuw vereenigden, langzaam en tartend...

Naar het midden der stad toe, in de drukke winkelstraten, waren de spiegelruiten zonder onderbreking aaneengerijd; soms stegen zij hoog tegen de gevels op en maakten de huizen tot groote glazen kasten, waarin rood-verhitte menschen troonden achter wijnflesschen en dampende gerechten. Uitdagend flonkerden edelsteenen op donker fluweel; zijden weefsels glansden in Oosterschen gloed; gouden en zilveren kettingen slingerden zich tot overdadige weelde-guirlandes; zachte, warme stoffen stroomden als beken van hooge standaards neer, lenig en zinnelijk; taarten in smakelijke, verlokkende vormen waren opgestapeld als bergen in de étalages; en overal was muziek, geblazen en gezongen muziek, terwijl buiten een onafgebroken heervaart van vermoeide, besmeurde, in lompen gehulde en hongerige menschen voorbijschoof.

Zoodra de dag ten einde liep, nog voor

de gevaarlijke schemering daalde, waren vele handen met angstige vlugheid bezig, de kostbaarheden achter de spiegelruiten bijeen te rapen en in stalen brandkasten te bergen, terwijl reeds de rolluiken neerratelden en hier en daar, in de portieken der groote warenhuizen, mannen verschenen met forsche buldoggen om getweeën de wacht te betrekken gedurende den nacht.

Hoe dieper de duisternis viel, des te haastiger werd de stap der goedgekleeden op de straten; zekerder en vaster klonken de schreden der anderen. In wolken van prikkelende parfumgeuren, uitdagend geblanket en met dierenvellen omhangen als wilden, zwierven zwermen van vrouwen rond, opvallend klikkend met haar hooge hakken. Auto's joegen voorbij met joelende en uitgelaten gezelschappen; nu en dan zag men donkergekleede mannen snel achter iemand aanhollen, fluitsignalen gilden en enkele schoten knalden. Hier werden wapens en sieraden, honden en kinderen fluisterend te koop aangeboden; daar kreeg men oneenigheid, een felle woordenstrijd laaide op en er vielen harde slagen. In het halfduister schoven kreu-

pelen over het plaveisel en smeekten met eentonige stem om een aalmoes.

Zoo zag Sebastiaan de stad gedurende drie dagen en drie nachten. Hij had koorts van honger, moeheid en nameloos medelijden. Als hij door slaap overmand op een bank was neergevallen, duurde het niet lang, of ruwe handen schudden hem weer wakker. Men vroeg hem om zijn papieren, zag ze in, keek hem dan weer aan en zei hoofdschuddend: „Gaat u verder, hier is geen slaapgelegenheid!'

Sebastiaan hongerde meer naar God dan naar brood; hij moest echter aan vele kerkdeuren rammelen, voor hij er een vond, die openging...

Met de diepste ingekeerdheid naderde hij tot de H. Tafel; zwevend licht, zijn ziel als van klokketonen vervuld, keerde hij naar zijn plaats terug. Maar zijn jammerlijk lichaam weigerde, hij zonk in een afgrond van slaap en werd weer gewekt door den ambtelijken ijver van een koster, die hem beduidde, dat men in het huis des Heeren niet slapen mocht.

„Neen," zei Sebastiaan, „men mag niet slapen!"

De verzwakte menschelijke natuur maak-

te zijn zinnen scherp voor kostelijke eetwaren, die achter de winkelramen lagen uitgestald. Zijn blikken hingen als polypenarmen om een brood, een vrucht; nauwelijks kon hij zich losrukken. Hij zag dezen blik duizendvoudig in de oogen van anderen weerspiegeld; eenmaal sloeg een man met een woesten kreet een winkelruit in met zijn bloote vuist. Sebastiaan begreep deze daad van een vertwijfelde. Vrouwen zag hij, vermagerd en in gezegenden staat, een kind op haar arm en een ander aan haar rok hangend, uren lang stompzinnig staan voor de uitstalkasten van bakkers en slagers, terwijl ze bergen van brooden en worsten met uitgebluschte oogen aanstaarden. Sebastiaan ging naar binnen en drong aan op medelijden met die hongerigen. Onder grove scheldwoorden werd hij weer op straat gegooid.

Langzamerhand begon zich een groote verwarring van zijn geest meester te maken. De verheven idealen, om wille waarvan hij uit het klooster getrokken was, schenen te vervagen. Hij geleek op een veldheer, die bij elken verminkte staan blijft, terwijl de strijd voortwoedt. Hij

moest werken, slapen, eten om zijn lichaam wederom baas te worden!

Sebastiaan bevond zich voor het Noorderstation; en temidden der woelige drukte verhief hij zijn ziel en bad God om hulp.

Uit de stations-uitgangen stroomde een dichte menschen-menigte; oude en jonge mannen, soldaten met het oorlogskruis op de borst, ja zelfs kleine kinderen bedelden, om een koffer of een pakje te mogen dragen. Enkelen hadden succes en ijverig stapten zij weg, soms gebukt onder den last. Langzamerhand verminderde de stroom van reizigers en de hongerlijders bleven verbitterd achter. Sebastiaan was een vreemde onder hen en daar zijn uiterlijk geen twijfel liet, dat hij een concurrent was, riep men hem toe, heen te gaan en hun geen werk te ontstelen. Op dit oogenblik trad er een heer op Sebastiaan toe en vroeg hem, zijn bagage te willen dragen; zonder dralen pakte hij aan en verwijderde zich met zijn vracht, terwijl vloeken hem pijnlijk in de ooren klonken. Hij schaamde zich.

„Wie ben ik eigenlijk," vroeg hij zich af, „dat ik een voorrang verdien boven die anderen?" Toen hij zijn loon ontvangen had, keerde hij naar het station terug. Met verwenschingen werd hij begroet, dreigend staken de gebalde vuisten voor zijn gezicht. Sebastiaan trad op een man toe, die zich afgezonderd had gehouden en gaf hem het geld, dat hij pas met zooveel inspanning verdiend had. „Hier," zei hij, „jij hebt kinderen." Gretig nam de man het aan. Er ontstond een groote stilte. Sebastiaan wankelde van zwakte.

Een soldaat haalde een stuk brood uit zijn jaszak en reikte het Sebastiaan met de welgemeende woorden: „Wij zijn immers allemaal broeders."

„Ja," riep Sebastiaan gelukkig, „wij zijn allen broeders van elkander. Ik dank je wel, broeder!"

Een licht gloeide aan en scheen over het plein als warm kaarslicht in een kelder.

Sebastiaan leerde de koude onherbergzaamheid kennen van de nacht-asylen

voor dakloozen en den dagelijkschen run om werk, straat in straat uit. Hij kwam op kantoren en in werkplaatsen met veerkrachtige stappen, moed straalde uit zijn lachende oogen. Waar hij kwam, scheen het warmer en beter te worden. Daar hij den arbeid zocht als een middel om te geraken tot een leven van ongekenden rijkdom in God en niet als een gehaat juk, waaronder men noodgedwongen kruipen moet, verschilde hij hemelsbreed van de weerspannigen of de bekrompen sukkelaars, die tegelijk met hem om werk vroegen. Wanneer hij werd afgewezen, bedankte hij voor die mededeeling met een glimlach.

Een enkele maal werd hij voor een paar uur of voor een dag als noodhulp aangenomen. Hij begon alles met evenveel moed en zijn werken was hem als een blij gezang. Eens droeg hij drie dagen achtereen zakken kolen uit een rivierschip in de Humboldt-haven.

Hij sliep nu hier, dan daar, tezamen met gespuis van allerlei slag en leefde onder hen. Men hield hem voor een goedigen dwaas, wien men onmogelijk vijandig gezind kon zijn. Maar wanneer men zich

zoo echt als ,,vee'' wilde gedragen, gelukte dat in zijn bijzijn niet.

Toen Sebastiaan er eens over sprak, dat dit leven niets is dan een proefwerk, dat men tezijnertijd moet afleveren, lachte men hem in zijn gezicht uit.

Bij gelegenheid van een heftigen woordenstrijd poogde hij tusschenbeide te komen, met het gevolg, dat een der onverlaten, schuimbekkend van woede, met getrokken mes op hem losstormde. De razende vent struikelde, viel, en versplinterde zijn bovenkaak tegen den rand van een stoel. Sebastiaan steunde den kreunenden gewonde onder zijn armen en bracht hem naar den dichtstbijzijnden post voor eerste hulp. Hij vernam daar, dat de ongelukkige thuis een stel jonge kinderen had, ging er voortaan elke week heen en bracht de vrouw zijn loon.

,, Je maakt ons nog beschaamd!'' zeiden zijn metgezellen en glimlachten verlegen.

,,Slechts zoolang,'' antwoordde Sebastiaan, ,,tot jullie wordt zooals ik.''

Een knaap, die voor het eerst in deze omgeving kwam, zocht een makker, om samen zijn moeder te vermoorden, die wat geld bezat.

In diep-beseffend mededoogen sloeg Sebastiaan zijn arm om den schouder van den verdwaasde en zong met een stem, juichend als orgelmuziek, den lof der moeders. De jongeman schokte van vertwijfeling.

„Ik weet niet, waarvan ik leven moet!" klaagde hij hulpeloos.

Sebastiaan, die toen op een houtzagerij werkte, ging naar zijn baas en met diens goedvinden stond hij den jongen zijn plaats bij de lintzaag af. Direct daarop liep hij naar de moeder; hij vond een eigenzinnige vrouw, door bitterheid verhard. Zonder iets over den opzet van haar zoon te vertellen, wist hij haar te bewegen, een lekkeren koek te bakken en den jongen uit te noodigen, bij haar te komen. Sebastiaan was er tot zijn voldoening getuige van, hoe beiden zich verzoenden.

Omstreeks dien tijd traden er volksredenaars op, die den haat predikten tegen alles wat samenhing met bezit en macht. Met zacht geweld trok Sebastiaan één der sprekers van de handkar af, die hem tot tribune diende en ging op zijn plaats staan.

„Helpen jullie dan de dingen, waardoor

je verdrukt wordt, de wereld uit," riep hij luid, „wanneer je ze oplegt aan anderen? Er is een verandering noodig van den grond af aan! Wat is er verbeterd, als op zekeren dag jullie de bezitters en machtigen zijt geworden en dan door anderen om die reden gehaat wordt?"

Hij sprak over de vernieuwing der geesten door de liefde. Hij liet bij zijn toehoorders geen twijfel bestaan, dat hij de menschen verachtte, die de verantwoordelijkheid niet beseffen wilden, welke de rijkdom hun oplegde. Men hoorde op, toen hij de wetten der liefde uitlegde in den geest der Bergrede, zonder nochtans den Naam van God voorloopig uit te spreken.

„Nu goed," riep een hem toe, „laat dan die rijken maar beginnen met de liefde."

„Neen," antwoordde Sebastiaan, „jij moet zelf een aanvang maken; met de verhouding tot je naasten moet je beginnen; denk maar eens aan je kameraad op het werk, aan je vrouw, aan je vader, aan je kinderen. Laat anderen je toch niet voor zijn tot je beschaming!"

Nu trok men hem van de kar en stak

dreigend de vuisten naar hem uit. Anderen echter namen het voor Sebastiaan op en zeiden: „Hij moge dan een zot zijn, het was toch prachtig, als we naar zijn woorden konden handelen. In ieder geval hebt jullie hem niet te slaan." En zij vertelden onder de menigte, hoe hij althans in weldoen niemand liet voorgaan.

Dit alles gebeurde in den omtrek van het station Wedding. Hier vond Sebastiaan geregelden arbeid bij een handelaar, die oud ijzer, glasscherven, papier en lompen verzamelde om ze in het groot weer te verkoopen.

Op de wijde binnenplaats hing heel den dag een walm van roest en stof en kwade geuren, waarin meerendeels oude en jonge, slonzige vrouwen en slechts enkele totaal verwaarloosde mannen hun werk verrichtten.

Het blikafval rammelde, de glasscherven knersten, waar men liep, gietstukken sprongen luid rinkelend uiteen onder de dreunende slagen van voorhamers. Magere paarden, de flanken vol zweren, stonden

tusschen den afval, suffend en met hangende koppen. Zij bewogen zich slechts onwillig na trappen en zweepslagen.

Uit dezen berg van afval, schoten als een netwerk van vergiftige slingerplanten voortdurend de meest liederlijke uitroepen en moppen op, die aller menschelijk gemoed verstikten.

Schaamteloos als dieren leefden de menschen. Maar de gebedswolk, welke Sebastiaan omgaf, zweefde louterend in hun midden. Hij zeide geen woord en toch scheen het hun toe, als sprak hij onophoudelijk en met den grootsten aandrang. Er ging iets van hem uit, dat hen tegelijkertijd prikkelde en kalmeerde. Monden, geopend tot het uitspuwen van gemeenheden, sloegen eensklaps verstommend weer toe; handen, tot minderwaardige grepen uitgestrekt, vielen willoos omlaag of balden zich krampachtig tot vuisten. Een vrouw schreeuwde tegen Sebastiaan: „Pak je weg, kwezel, waar jij komt, bederf je het plezier."

„Och," antwoordde Sebastiaan, en hij glimlachte geheimzinnig, „ik ben overal." Een arbeider kwam bij hem staan en klopte hem gemoedelijk op zijn schouder:

„Kom man, drink eens een borrel met me." „Waarom niet?" meende Sebastiaan „als jij dan met mij een beker water drinkt." Zij ruilden en dronken. Sebastiaan deed een schietgebed om zijn walging te overwinnen, doch hij moest reeds na den eersten slok op een belachelijke manier hoesten.

„Jouw water smaakt laf en lauw," beweerde zijn maat, maar zijn stem klonk niet overtuigd. Even daarna ging hij werkelijk naar de kraan, om daaruit te drinken. Later echter kwam hij weer bij Sebastiaan staan. „Hoor eens," zei hij, „jij hebt zeker iets in dien beker gedaan; zoo gauw ik jouw water gedronken had, voelde ik een warmte in mijn buik, in mijn hart, ik weet niet waar. Maar het kraanwater was niets dan water."

Sebastiaan zag hem een oogenblik hartelijk aan en antwoordde: „Drink voortaan altijd uit mijn beker!"

De arbeider sloeg onwillekeurig zijn oogen neer en vroeg: „Wat ben jij eigenlijk voor een mensch?"

„Ik?" lachte Sebastiaan, „ik ben zooals jij, een werkman, die zijn loon verdienen wil."

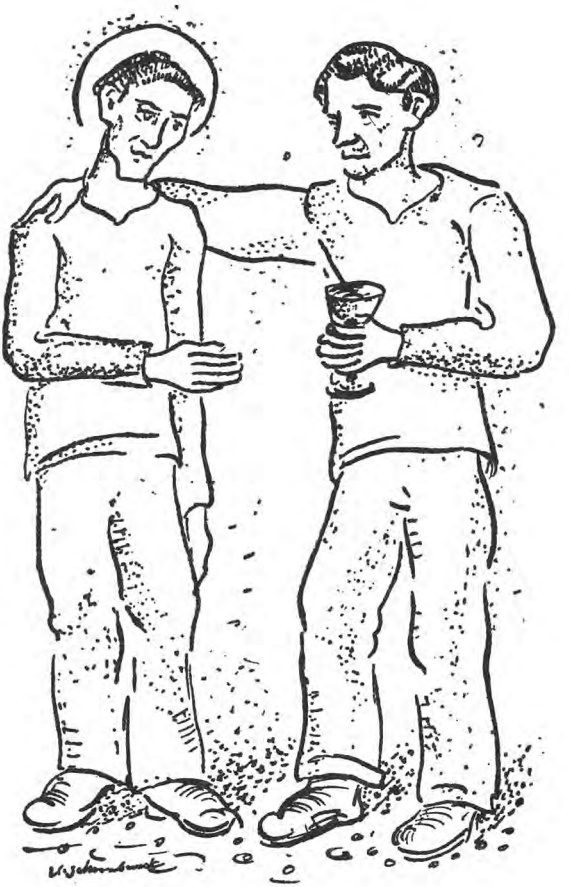

Een jonge vrouw, wier volle vormen door de gaten in haar kleerenlompen hier en daar begeerlijk naar buiten keken, had zich aan een glasscherf gewond.

Op zekeren dag zat ze kreunend op een berg vodden en bekeek haar voet, die een grooten, gelen buil vertoonde. Zij tobde er over, dat, wanneer zij naar den dokter ging en misschien in een ziekenhuis zou gebracht worden, de baas zeker haar plaats door een ander zou laten innemen. Sebastiaan wist, dat haar man een dronkaard was en dat zij met haar werk drie kinderen moest onderhouden. Zonder iets te zeggen, knielde hij bij haar neer, stak de zweer door en verbond den voet met een linnen lap. De vrouw keek hem zwijgend en verwonderd aan, eerst daarna vroeg ze: „Waarom doe je dat?"

„Zou je mij of een ander soms ook niet helpen, wanneer hij pijn leed?" zeide Sebastiaan.

„Van nu af aan misschien," antwoordde de vrouw. Het was of er iets ruws brak in haar stem en wegviel. Ze kuchte tweemaal achtereen.

Er kwamen geregeld kinderen in də werkplaats, verwaarloosd en brutaal, met een eeuwigdurenden honger en vol onhebbelijke streken; de vrouwen, waarbij ze hoorden, ontvingen hen steeds met schelden en slaag; de kinderen verweerden zich met dezelfde wapenen. Een overspannen geprikkeldheid en ruzie-gewoonte joeg ze telkens tegen elkander op, zoodra zij maar bijeen waren. Na de uitbarstingen waren ze doodop en zaten met stomme dieroogen voor zich uit te staren.

Op zekeren dag riep Sebastiaan de kinderen direct bij zich, en daar zij juist op schafttijd binnenkwamen, gaf hij hun een handvol blinkende knoopen, die hij bij het uitzoeken der vodden had opgespaard. De kinderen werden uitgelaten van pret, toen Sebastiaan buitelingen met hen maakte tusschen de lompen-hoopen. Later gaf hij ze nog een hap van zijn brood en bovendien nog een stuk vischworst er bij.

Enkele moeders zeiden hem, dat ze haar kinderen zelf wel te eten konden geven.

„Zoo?'' zei Sebastiaan kalm, en keek ze eens aan: „Ik dacht maar — omdat

jullie tot nog toe altijd deedt, of je ze zelfs geen drogen broodkorst gunde!''

De vrouwen meenden daarentegen, dat zij altijd zoo goed als het ging voor de kinderen gezorgd hadden.

,,Nu,'' antwoordde Sebastiaan, ,,dan moesten jullie in het vervolg toch maar dat vloeken en tieren voor je houden.''

Volgens de vrouwen echter waren het allemaal brutale rekels geworden en zonder zoo'n bijzondere manier kon je niets met hen uitrichten.

,,Geloof je ook niet,'' zei Sebastiaan met wat goedmoedigen spot in zijn oogen, ,,dat jullie hun die speciale manier van omgaan al heel vroeg hebt bijgebracht?''

,,Hij is bepaald een verkapte schoolmeester,'' zeiden de vrouwen onder elkander, maar ze zeiden het niet onwelwillend.

Een anderen keer gebeurde het, toen hij het hoofd van een der kinderen in zijn handen nam, dat hij een grooteren jongen bij zich riep en dezen geld gaf, om een middel tegen ongedierte te gaan halen. De heele kindertroep trok stilletjes weg en buiten smoesden ze onder elkander; niet één liet zich dien middag nog zien.

De paar vrouwen en arbeiders, die het geval bemerkt hadden, vertelden het aan de anderen. Ze lachten erg luidruchtig en vol leedvermaak. Toen den volgenden dag de kinderen weer verschenen op het gewone tijdstip, gingen ze schuw langs Sebastiaan voorbij. Deze sprak geen woord en werkte verder. Na een lange poos kwam de jongen, wien hij het geld gegeven had, in zijn buurt, alsof hij iets zocht, en naar den grond kijkend en tegen een baal schoppend zei hij: „Het zou toch jammer zijn geweest van het goeie geld!"

Een arbeider riep grinnikend: „Aan dat ongedierte wen je wel; op den duur denk je, dat het erbij hoort."

Zonder iets te antwoorden haalde Sebastiaan nu een flesch te voorschijn en deed eenvoudig, wat hem goed voorkwam. Hij herhaalde het, zoo vaak hij de gelegenheid kreeg, en ten laatste zeiden de kinderen uit zich zelf tegen hem: „Je voelt je opgelucht."

„En als een nieuwe mensch," vulde Sebastiaan aan.

„Och ja," ging hij voort, „de mensch wordt geplaagd door ongedierten van alle soort, ook door zulke, die je niet ziet.

Nu ja, je went er aan en tenslotte denk je, dat het zoo hoort. Maar ben je er eenmaal van bevrijd, dan voel je je frisch en als verjongd!''

„Je woorden hebben een verborgen beteekenis,'' zei een arbeider, „zeg ons, wat je bedoelt.''

Sebastiaan antwoordde: „Mijn uur is nog niet gekomen!''

Soms, na afloop van zijn dagtaak, zocht hij zijn vroegere kameraden weer op. Men was hem daar nog niet vergeten: er hadden zich zelfs legenden gesponnen om de herinnering aan zijn persoon.

Avonden lang zat hij met die menschen aan smerige tafels, bij een glas slecht bier: hij ging schuil achter stinkenden tabakswalm, zooals een heiligenbeeld achter wierookwolken. Zij spraken over de kleine en bittere verdrietelijkheden van elken dag; Sebastiaan wist hieraan altijd een diepere beteekenis te geven. De menschen begrepen hem ternauwernood, maar het was of schijndooden ontwaakten. Nog openden de zielen hun oogen niet, maar

somwijlen liep een beven over de oogleden als van een eerste verlangen naar licht.

Op een goeden dag zag Sebastiaan op straat den jongen werkman weer, die zijn moeder om het leven had willen brengen. Zoo gauw deze hem herkende, week hij terug in de drukte om de roode schaamte te verbergen, die hem bij het terugzien van zijn weldoener beving. En Sebastiaan verheugde zich daarover in zijn hart.

Toch dreigde niet zelden een doffe moedeloosheid over hem te komen als een dikke nevel, waarin hij niet vrij kon adem halen. Dan liep hij als verdwaald door de straten met een brandenden dorst naar hulp en vertroosting.

Het was ook in de Wedding-buurt, dat hij de oude, grijze kerk ontdekte, aan Sint Sebastiaan gewijd; een beeld boven den ingang van het kerkportaal stelde den Heilige voor, vastgebonden aan een paal en overgeleverd aan de pijlen van zijn beulen. In dit patroonschap zag Sebastiaan een teeken uit den Hemel en het gaf hem nieuwen moed. In den prillen ochtend

van iederen dag ging hij nu in deze kerk te gast, want de pastoor, die van Sebastiaan's leven gehoord had, stond steeds in alle vroegte op, om hem niet zonder geestelijk voedsel te laten. Toch schudde hij in stilte zijn peinzend hoofd.

Sebastiaan begon steeds helderder te stralen. Zijn geheel van God vervulde ziel scheen door alle poriën van zijn lichaam naar buiten te dringen en hem als een nimbus te omgeven.

Nadat Sebastiaan nu eens hier, dan weer daar overnacht had, tenslotte zelfs tusschen de voddenbalen in de werkplaats, zei de jonge vrouw op een morgen tegen hem, dat, als hij wou, hij bij haar een slaapplaats kon betrekken. Zij had hem reeds lang met begeerige oogen aangezien en meende spoedig haar doel te zullen bereiken, indien zij hem maar eerst in haar woning had. Hij ging met haar mee. De twee kamers waren sinds jaar en dag verwaarloosd; het vuil zat vingerdik op de kozijnen en drong door de gebroken ruiten naar buiten. De keuken binnen te

gaan was een heldendaad. Wat men aanpakte, kleefde aan de vingers. Sebastiaan sliep in een hoek van de kamer op een stroozak. De zoldering van het vertrek was lek en uit de woning er boven sijpelde het vocht voortdurend langs den wand, waar de stroozak lag. Het sijpelde onmerkbaar door en vormde bovenaan bij het plafond ronde, halfronde en in elkaar vloeiende vlekken, die in het donker wegsmolten. Maar loodrecht naar beneden liep een handbreede vochtstreep langs den muur, in de bovenste helft gesneden door een diepe scheur, welke de voortdurende nattigheid eveneens donker getint had. 's Avonds tuurde Sebastiaan tot zijn oogen toevielen naar dit kruis, dat als uit de wolken neerhing; en wanneer hij wakker werd, was het eerste, wat hij zag, wederom dit kruis. „Wees gegroet, Kruis, mijn eenige hoop," bad hij dan.

De huurkazerne, waarin Sebastiaan nu woonde, omsloot met vier grauwe, geweldige muren een dompige binnenplaats; — slechts een trieste ijzeren lantaarn stond in het midden. Uit de ramen der zes verdiepingen stroomde zonder ophouden een vloedgolf van geluiden neer: schel gelach,

geschreeuw, kindergehuil en straatliederen. De hof zelf was zoo smerig als een mestvaalt, larven kropen rond door het vuil.

Meer dan vierhonderd menschen bevolkten deze reuzenkooi, waarbinnen het nauwelijks voor enkele uren van den nacht rustig was.

Kleine schooljongens hielpen hier misdadigers bij het verbergen en versjacheren van gestolen goed; jonge schoolmeisjes gingen in en uit bij publieke vrouwen. De poel verspreidde miasmen; de menschen kregen ze naar binnen met elken ademtocht.

De vrouw vertelde Sebastiaan van haar man, die haar geen geld gaf en slechts met ongeregelde tusschenpoozen verscheen. Dan barstte hij van dierlijke begeerte, mishandelde de vrouw en ranselde de kinderen af. Zij huilde onder het vertellen, maar viel tegelijkertijd hartstochtelijk uit, dat zij hem nog eens zijn hersens zou inslaan.

Het scheen Sebastiaan nutteloos, de vrouw te vragen, of zij wel alles gedaan had om haar man tot een andere levenswijs te brengen. Deze menschen wentelden zich onder de trappen en slagen van een

noodlot, dat zij niet begrepen. De wolf in de klem verscheurt zijn eigen vleesch; de mensch echter valt zijn medemenschen aan. De wederzijdsche haat was nauwelijks meer te ontwarren, recht niet meer van onrecht te scheiden. Sebastiaan trok de kinderen aan zijn hart en blies hun zijn adem in. Hij speelde en leerde met hen. Van de geschilde aardappels sneed hij, voor ze op het vuur gingen, een kwartier lang poppen en wonderlijke marionetten, waarvan zij nog genoten, als ze gaargekookt op tafel kwamen.

's Avonds sliepen de kinderen in, rondom hem gelegen. Hun moeder stelde verwachtingen in Sebastiaan. Dit en ook de toenemende lichamelijke reinheid en helderheid in kleeding van haar eigen kinderen bracht haar er toe, voortaan meer op zich zelf en haar uiterlijk te letten. Zij naaide en waschte nu geregeld haar lompen.

Op een goeien dag hield Sebastiaan, toen zij afwezig was, een groote schoonmaak. De bezem regeerde in kamers en keuken, de wankele tafel en de gebroken stoelen werden gespijkerd en gelijmd, de kapotte vensterruiten werden dichtgeplakt en de

andere gezeemd, en van een paar strooken oude tulle maakte Sebastiaan gordijntjes.

Toen de vrouw terugkwam, wist zij niet, hoe zij zich houden moest; aarzelend trad zij op Sebastiaan toe en met onhandige beweging tastte zij naar zijn schouders; zij trachtte hem te kussen. Met luide, vaste stem sprak Sebastiaan: „Zie mij aan, zuster!" Toen zij haar oogen ophief, schrok ze van den lichtglans op zijn gelaat en van den diepen, droevigen ernst, die van hem uitging.

Sebastiaan raakte met zijn lippen haar voorhoofd aan; bijna verloor zij haar bewustzijn; zij kromp ineen, het teeken brandde vurig boven haar oogen en scheen als een heete vlam door haar hersens te slaan.

„Wat ben je toch voor een mensch?" fluisterde zij, „ik zou wel eeuwig zoo met je willen leven."

„En dat zal je", antwoordde Sebastiaan, „eeuwig zul je met mij leven. Wat je lichamelijke zinnen je trachten wijs te maken, zuster, geloof het niet. Hoor je de zachte melodie niet, die door dat onrustig geluid heen klinkt? Dat is je ziel, die aanvangt te zingen."

„Onzin," viel de vrouw hem nu heftig in de rede, „je wilt me zeker niet!"

„Ik wil jou en nog veel anderen met je, of liever: een Ander wil door mij!"

„Je bent gek," riep ze en ging heen, doch eigenlijk was zij het niet, die dat woord sprak.

Van dien dag af liep ze steeds in gedachten verzonken, met half gebogen hoofd; onbekende gevoelens waren in haar hart gewekt, nieuwe gedachten stonden in haar op.

Op een nacht kwam haar man thuis, half-dronken en grommend als een beer. Sebastiaan maakte licht. Versuft en twijfelend bleef de vent op den drempel staan van het heldere vertrek, dat hem vreemd en onwezenlijk voorkwam en dat hij zich niet kon herinneren. En wie was toch die broodmagere kerel, daar in den hoek, door wien hij zich steeds onbehagelijker voelde, hoe langer hij hem aankeek? De kinderen werden wakker en fluisterden onder elkander; tenslotte begonnen ze te huilen.

„Zijn daar mijn bengels?" bracht de man eindelijk opgelucht uit, omdat hij

nu toch de omgeving herkende. „Wat is hier gebeurd? En jij....." voer hij met een smerig scheldwoord tegen Sebastiaan uit, „wat zoek jij hier?"

Zijn vrouw kwam uit de nevenkamer en zei zacht, maar overtuigd: „Raak hem niet aan, het is een Heilige!"

De man liep echter dreigend op Sebastiaan toe; het wit van zijn tanden stak wreed uit zijn opgetrokken lippen en hij stootte een stroom verwenschingen en gemeenheden uit. Met opvallende kracht sloeg Sebastiaan zijn armen om den woestaard heen en drukte hem op een stoel. Daarna vertelde hij den ontnuchterden man, hoe hij in zijn huis gekomen was.

De vrouw was bedaard gebleven, zij veinsde geen groote hartelijkheid en zij verweet hem niets, ze zei alleen rustig: „Ik zal koffie voor je zetten, en als je trek hebt, kan ik aardappels bakken." Hoewel het na middernacht was, ging ze in de keuken.

De man wist met zijn gevoelens geen weg. Sebastiaan haalde de kinderen uit bed, ze kwamen helder en met een lachje, de vader staarde over hen heen; zij waren nu niet bang meer, al hielden ze zich, wat

verlegen, met één hand vast aan Sebastiaan's jas.

„Je hebt goeie kinderen, broeder," zei deze, — de man hoorde iets ongekend warms in die stem, — „leer ze maar eens goed kennen! Jongens, jullie hebt een besten vader, als je hem maar eenmaal beter kent!"

De man bleef zwijgen. Plotseling echter schreeuwde hij grimmig: „Het is een beestenleven!" Wonderlijk ontdaan keek hij nog eens rond, dan stond hij met zoo'n plotselingen ruk op, dat hij bijna omver tuimelde en verdween snel door de deur. Sebastiaan ging naar de keuken en zei glimlachend tegen de vrouw, dat zij het feestmaal maar op een anderen keer moest klaar maken; ze kon er zeker van zijn, dat die dag zou komen. De vrouw begon nu te huilen en kuste zijn hand. De dag kwam reeds zeer spoedig! De man verscheen thans geschoren en zoo goed als nuchter. Met een verlegen gebaar legde hij een pakje op tafel. Neen, hij had niet veel tijd en wilde alleen even goeden dag zeggen. Hij had juist wat verdiend en de vrouw moest het maar bewaren. Zij trok zijn hoofd tegen haar borst. Sebas-

tiaan ging naar buiten en stuurde de kinderen weg om bier te halen. Juist toen hij zou beginnen met het wasschen van de aardappels, kwamen de echtgenooten in de keuken. De man schudde hem hartelijk de hand en zei lachend, dat hij zulk werk in het vervolg maar aan hem moest overlaten.

Toen Sebastiaan op een avond het huis wilde binnengaan, zag hij temidden van een kring vrouwen een veertienjarig meisje staan, dat in den stralenbundel van een zaklantaarn splinter-nieuwe lichtgele schoentjes liet bewonderen en bijpassende kousen, die doorschijnend dun waren en als koper glansden om de beentjes. De lichtschijn trof tevens den vlekkerigen en gescheurden zoom van haar rok. Afgunstig bezagen de vrouwen die weelde van schoenen en kousen en één, de moeder van het meisje, vertelde trotsch, hoe alles het geschenk was van een ingenieur. Het kind lachte.

Ontsteld tot in het diepst van zijn ziel ging Sebastiaan naar boven, wierp zich

op zijn knieën voor het kruis op den muur en bad met saamgewrongen handen. Sebastiaan wist, dat de vrouw in een anderen vleugel van het gebouw woonde en hij besloot haar dadelijk op te zoeken. Daar vernam hij, dat een man, die ingenieur zou zijn, zich bereid had verklaard, het kind geheel te onderhouden en bovendien de moeder tweehonderd mark te schenken. Kommer en verdriet hadden met hun klauwen het gelaat van deze vrouw doorploegd en verscheurd. Ze sprak onverschillig en met een stem zonder klank of buiging; maar ze was toch niet ontevreden over den omkeer in het lot van haar dochter. Terloops vertelde ze, dat haar man ergens in den oorlog was gesneuveld en dat er buiten de veertienjarige nog vier kinderen waren, voor wie gezorgd moest worden.

Sebastiaan begreep maar al te goed, dat woorden hier niets konden uitrichten. Hij vroeg de vrouw, waarom ze haar kind verkocht voor een bord linzensoep; wat hem betrof, hij was dadelijk bereid, het meisje over te nemen en de vrouw bovendien vijfhonderd mark te betalen. In de oogen van het mensch glansde een be-

geerig licht, onder haar gemeenen lach trokken de groeven als spinnen in haar mondhoeken.

Of hij dan zooveel geld had, vroeg ze ongeloovig; en Sebastiaan antwoordde, dat zij begrijpen moest, dat hijzelf natuurlijk niets bezat. Maar hij was de agent van een zeer rijken, grooten en voornamen heer.

„Goed," zei de vrouw, „dan zal die heer het meisje hebben."

Denzelfden avond nog ging Sebastiaan de stad in; zijn oogen waren als godslampen, die de duisternissen van den nacht doorschenen. Hij kwam in wijken met breede straten, met groote café's en theaters. Keurig gekleede menschen verspreidden fijne parfumgeuren. Knarsend stopte een auto, aangeroepen door een paar. De man noemde een adres; de chauffeur zei: „Driehonderd mark", waarop de eerste achteloos een handvol biljetten uit zijn binnenzak haalde en het verlangde betaalde. In volle vaart en claxonneerend verdween de auto in het duister.

Sebastiaan zag rond; achter hem schemerden enkele vensters in gedempt oranjekleurig licht. Aan de zware deur, waaruit zooeven het paar gekomen was, glom het metaalbeslag in matten glans. Zonder zich verder te bedenken, greep Sebastiaan de bronzen klink en ging naar binnen. Hij schoof een dik gordijn opzij en aanstonds klonk hem zachte muziek tegemoet van een bedwelmende zwoelheid; alcohol en tabaksrook, parfums en lichamen maakten de lucht tot een prikkelenden, zwaren walm. Sebastiaan trad een zaal binnen, en zijn hoed afnemend, zei hij tegen een halfdronken heer, die het dichtst bij tusschen een paar meisjes zat:

„Jij hebt je allang zat gedronken, broeder, en elken slok, dien je nu nog neemt, moet je met geweld naar binnen werken. Het maakt voor jou niets uit, of je vanavond dus een halve flesch minder drinkt en mij daarvoor het geld geeft. Er moet een kind worden losgekocht. Nu ik het je gezegd heb, zul je medeplichtig zijn aan een misdaad, afschuwelijker dan een moord, indien je me toch niet wilt helpen. Dan zal je ziel voortaan een brandend vuur zijn en een zondvloed

van wijn zal het niet kunnen blusschen!''

De aangesproken jongeman, die in dronkemansverbijstering rechtop in zijn stoel was gaan zitten, probeerde te spreken. ,,Wat..... wat.....'' stamelde hij, gedrukt tegen het bekleedsel van de rugleuning, doch de ongekende kracht, die van Sebastiaan's blik uitging, dwong hem, zijn oogen neer te slaan. Zijn mond opende en sloot zich, maar er kwam geen geluid uit. Als op onzichtbare wijze bestuurd, verdween zijn hand in zijn vestzak, haalde geld te voorschijn en legde het op tafel; Sebastiaan nam de zilverstukken op.

Een der meisjes begon te lachen, maar op hetzelfde oogenblik drong zich een verborgen meegevoel naar voren en ze vroeg met heel zachte, maar vriendelijke stem: ,,Wat is dat voor een kind?''

Sebastiaan sprak drie woorden. Het meisje zweeg en zocht verlegen in haar taschje naar een bankbiljet. ,,Hier,'' mompelde ze, ,,het is smerig geld.''

,,Toch niet'', antwoordde Sebastiaan stralend, ,,het is zoo rein, dat ik het met plezier wil kussen,'' en hij deed het ook werkelijk!

Er verscheen een gegalonneerde be-

diende, die hem naar buiten stuurde. Sebastiaan glimlachte en ging terstond.

Hij werkte dien nacht in den wijngaard. Niet zelden werd hij uitgejouwd. Al spoedig viel een ijverig politie-agent hem lastig, maar een kellner en een bar-meisje sprongen voor hem in de bres. De agent keek hem nog lang verbaasd na, tot hij eindelijk hoofdschuddend verdween.

Vijfhonderd mark was een groote som; Sebastiaan zag maar al te goed in, dat het niet gemakkelijk zou vallen, dit geld tijdig te verzamelen. Overdag werkte hij in het lompenpakhuis en 's avonds trok hij weder naar den wijngaard. Na drie nachten ontbrak nog ruim de helft van het bedrag. Het was laat op den avond, de straten werden reeds stiller en Sebastiaan stond peinzend op een hoek, toen met langzame passen een meisje op hem toetrad. Zij zag hem aan, eerst lokkend, dan verlegen, liep toen verder, doch keerde onmiddellijk weer terug, om hem te vragen, waarop hij wachtte.

„Misschien wel op u," antwoordde Sebastiaan en hij vertelde van zijn zorg. Met gretigen blik drong het meisje in zijn oogen; haar van luidruchtigheid heesche

stem werd zacht en week, toen zij zeide, dat hij den volgenden nacht op hetzelfde uur moest terugkomen.

En Sebastiaan verscheen; een groepje van haar soortgenooten stond zwijgend toe te zien, hoe zij op hem toetrad en hem de ontbrekende geldsom overhandigde.

„Wie zijt gij?" vroeg ze.

„Ik tracht een Christen te zijn."

„Bidt gij?"

„Voor u en uw zusters!"

„Doe dat!"

Twee opgeschoten jongens sprongen plotseling op Sebastiaan toe. De meisjes gilden van schrik, twee liepen er snel weg.

„Aan dien kerel geef je dus het geld!" schreeuwde een der slungels en hij wilde Sebastiaan vastgrijpen. Eensklaps bovenmenschelijk sterk, pakte deze de hand van den woesteling beet, waarbij hij vluchtig glimlachte als ter verontschuldiging. De ander kwam met gebalde vuisten zijn vriend te hulp, maar de slag, voor Sebastiaan bestemd, trof zijn kameraad, die kreunde.

Sebastiaan voelde, dat God hier van hem verlangde, niet werkeloos of duldend toe te zien en hij drong zijn aanvallers terug.

Toen de beide kameraden weken voor de kracht van zijn magere armen, die als staal geworden waren, sprak hij met luide stem:

„Ik weet wel, dat ik in jullie oogen dwaas en verkeerd handel, als ik een kind probeer te redden, dat aan een draad boven den afgrond hangt. Maar omdat God mij bevolen heeft, aldus te doen, moet jullie wijken. Daar Hij met mij is, ben ik sterker. Gaat dus heen en denkt na over deze gebeurtenis!"

Zijn gestalte rekte zich; lichtend rees zijn gelaat omhoog uit het duister; zijn opgeheven armen, waarvan de mouwen waren teruggevallen, schenen wit als wieken in den nacht. Was er rondom hem heen geen glans? De twee slungels stonden besluiteloos; hun adem ging snel van inspanning; eindelijk mompelde een van hen: „Het is een gek!" en maakte zich uit de voeten; de ander liep hem na.

Sebastiaan schreed licht en vlug; hij voelde zich als een hymne, bruisend, zingend en vol dank. Het meisje volgde hem op een afstand, aangetrokken door zijn verschijning als ijzer door een magneet. Toen Sebastiaan de huisdeur achter

zich gesloten had, zat zij nog langen tijd op de stoep zonder heldere gedachten: haar leven leek haar nu waardeloozer dan een leege zak.

Den volgenden dag kocht Sebastiaan de moeder het kind af. Met een rauwen lach nam ze het geld aan en borg het haastig onder haar schort. In een der zijstraten wist Sebastiaan een goedmoedige vrouw te wonen in een groentekelder; voorloopig bracht hij het kind daar onder dak.

Toen hij weer haastig de trap naar zijn kamer opliep, stond daar reeds de moeder te wachten, die hem direct gillend toeschreeuwde: „Ik wil weten waar je mijn kind gebracht hebt!"

„Je hebt toch het geld," antwoordde Sebastiaan.

Maar ze smeet het verfrommelde papier voor zijn voeten en krijschte: „Ik wil geen geld; ik wil weten, wie mijn kind heeft. Waar is mijn kind? Ik wil er heen, al moet ik de ruiten inslaan."

„Nu," zei Sebastiaan, en hij nam haar handen in de zijne, „houd het geld toch maar, je kind echter is onder de hoede van God, en als je het wilt opzoeken,

zal ik je graag den weg wijzen.''

Zoo verliepen de dagen. Niet zelden kwam de een of ander bij Sebastiaan en sprak: ,,Zeg me toch, wat ik doen moet!''

Hij wijdde zich liefdevol aan verwoeste zielen en verzande harten, aan wanstaltige vergroeiïngen, zwerende wonden en verlamde leden; de nederigste liefdediensten verrichtte hij, hij hield zich bezig met stokpaardjes zonder pooten, poppen met gebroken koppen, waggelende stoelen en gebarsten vaatwerk; want er verbreidde zich een roep, dat hij alles kon. Tenslotte bracht men ook lichamelijk zieken tot hem en zij voelden verlichting in zijn nabijheid.

Achter de scharen echter, die zich om hem verdrongen, zag Sebastiaan in den geest weer andere, wijdere scharen, wier grenzen niet te speuren waren; en die massa's benauwden hem. Meermalen stond hij op het punt, aan zijn roeping te wanhopen; in zulke uren was zijn ziel volslagen donker. Terwijl hij vroeger in hooggestemd enthousiasme gemeend had,

nimmer te zullen bezwijken onder den last van een hem toevertrouwde wereld, voelde hij zich nu wankelen onder den druk van een onbeschrijflijke zwaarmoedigheid. Hij sleepte zich moeizaam voor God en smeekte: ,,Zie, Heer!'' en ,,Help mij!''

Toch werkte hij harder dan ooit te voren en niemand vroeg hem vergeefs om raad, maar hij miste de blijmoedigheid, die hem vroeger spelenderwijs de moeilijkheden had doen overwinnen.

Toen hij op een morgen uit de kerk kwam, weinig gesterkt schijnbaar door het Lichaam des Heeren en bovenmate treurig gestemd, voelde hij zich van achteren op den schouder tikken. Hij keek om en zag het gezicht van den jongen arbeider, die eens zijn moeder had willen vermoorden; zonder te spreken bleef deze hem aanzien. Op de vraag van Sebastiaan, wat hij van hem verlangde, zeide de aangesprokene:

,,Langen tijd reeds heb ik je leven nagegaan en ik weet nu, waar je zoojuist vandaan komt. Is het dus werkelijk waar, dat jouw Christendom je de kracht schenkt om zoo te zijn als jij bent?''

Kracht? dacht Sebastiaan, kracht? Heb ik dan nog kracht? Maar terwijl hij zich dat afvroeg, voelde hij in huiverende verbazing, dat er nieuwe kracht in hem ontwaakte; en hoe langer hij den jongeman bleef aanstaren, des te duidelijker werd het Sebastiaan, dat uit diens oogen deze kracht in hem overstroomde met machtig geweld.

Op weg naar de werkplaats spraken zij lang tezamen met gedempte stemmen; de menigte scheen hen te dragen, zooals schepen met kostbare lading drijven op den oceaan. Tenslotte sprak de jongeman:

„Ik ben geheel veranderd, sinds ik je ontmoet heb. Als je mij niet te onnut vindt, laat mij dan je helper zijn!"

Zij sliepen voortaan naast elkander, Sebastiaan en Paul. Gedurende hun slaap daalde uit den hemel een breede lichtstroom in hun kamertje neer; dat was Gods adem, die hen voedde voor de komende ontberingen.

In dien tijd begonnen zich ijskoude, grauwe wolkenbanken boven de stad samen

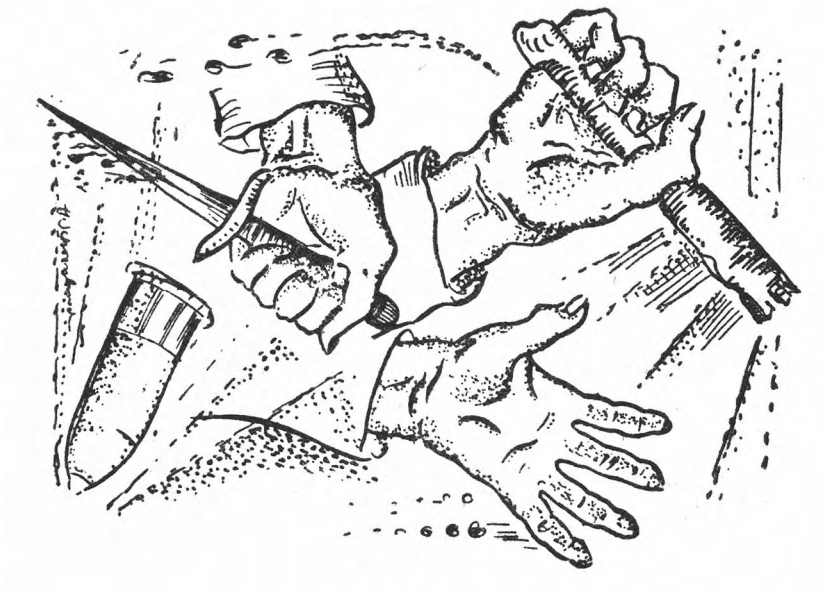

te pakken. Den geheelen winter bleef het donker. Plotseling — kort voor het invallen van een vroegen nacht — scheen een fletse zon een korte poos op de daken en muren. De hemel werd vaalrood gekleurd, alsof bloed stroomde in een kuip met smerig water.

De massa's begonnen eindelijk in verzet te komen; op stille straten en binnenplaatsen, in zalen en verlaten cafétuinen, overal schoolden ze samen, mokkend en met onderdrukte kreten, de ommuurden, de in het nauw gedreven slachtoffers van de wereldstad. Arbeiders, uitgebuit en vernederd tot niets dan hand of voet; werkloozen, die zelfs dat niet meer zijn mochten; deernen, verbrand in den gloed van betaalde overgave; moeders, eeuwig opgejaagd door den honger van kinderen; soldaten, door een langen, afgrijselijken oorlog verdierlijkt en tot louter moordwerktuigen verlaagd; invalieden, voor hun leven verminkt en op armzalige wijze bijeengelapt; al deze menschen, knarsetandend onder het juk van de sterkeren, wilden nù in wanhoop wagen, dit juk te breken, dit wreed geweld, dat hen steeds hield omlaaggedrukt in het slijk,

af te werpen en zelf neer te slingeren.

Als een zwakke duif vloog Sebastiaan met zijn liefdeboodschap over deze woeste zee en de onverbiddelijk dreigende golven. Hij was geheel alleen; de andere duiven zochten wellicht in holen een schuilplaats voor den gierenden storm. Het razen der elementen verwarde en bedwelmde ook hem; de vlagen van eeuwenouden haat, die nu losgebroken woedde, wierpen hem hulpeloos rond. Hij was als een vlinder in onweer. Medelijden trok hem naar beneden, maar woede-vuur schoot op en verbrandde zijn vleugels; tuimelend stortte hij neer.

Op een tafel staande, zijn handen om onzichtbare zwaarden geklemd, slingerde Sebastiaan vervloekingen onder de menigte.

„Wee hun, die dansen, waar anderen kruipen! Wee, die eten tot verzadiging, terwijl anderen hongeren! Wee, die zich vlijen in zijde, waar anderen zich wentelen in lompen! Wee over de zwelgers, die bloed uit levende harten drinken! Wee den menschen in de geruischlooze wagens en ze hooren het stooten der krukken niet! Wee den bevelenden, die God niet gehoor-

zamen! Wee hun, die met den nood menschen binden, opdat ze voor hen arbeiden! Wee over hen, die niet aan zielen denken maar slechts aan lijven en spieren! Wee den rijken! Wee den machtigen! Wee den steenen harten! Met uw eigen wapens zult gij geslagen worden! Gemarteld door de wetten, die gij zelf bedacht! In opstand komen ze, de machines, de spieren; de lijven staan op; zij hebben geen harten en geen zielen meer; gij hebt het niet gewild! God draait het rad, het zal u verbrijzelen!''

Het noodweer brak los aan alle zijden; de kreten der menigten sprongen als bliksems, die insloegen. De volksmenners dreven op duizendkoppige massa's, die raasden tusschen de muren als doffe, aanzwellende donderslagen. Sebastiaan stond in een zee van vuur; hij vluchtte uit het gewoel naar de buitenwijken en kreunde: ,,Mijn God, wat heb ik gedaan!''

Doch Satan fluisterde dicht aan zijn oor: ,,Ge hebt goed gedaan! Keer dadelijk terug; en zeg hun nog meer!''

Christus stond versluierd als in wijde verte; Sebastiaan rukte zich los en snelde op Hem toe, hijgend liep hij urenlang in Zijn richting en bereikte Hem niet.

Een angstige kat, gesard en opgejaagd door een troep kwajongens, sprong met bloedende rug en pooten tegen hem op en hij bedekte het rillende beest met zijn jas. Uit de oogen van het dier blikte hem Christus aan.

„Heer," stamelde Sebastiaan beschaamd, „ ik begrijp U!"

Voor zijn deur wachtte een man op hem. Sebastiaan bemerkte, hoe Satan den man over de schouders loerde en hem zeggen liet:

„De wereld moet vernieuwd worden! Als wij elkander helpen, maken wij een paradijs, waarin het heerlijk is te leven. Eerst moeten we echter alle menschen naar beneden trekken, die boven ons zitten."

„Broeder," gaf Sebastiaan ten antwoord, „je moet jezelf vernieuwen; als je leeft in en voor God, dan zal het je beslist onverschillig zijn, of je tien of drie uur werkt. Als eenmaal ieder er zoo over denkt, dan zal de aarde een paradijs

zijn, waarin het heerlijk is te leven."

De man zei verachtelijk: „Jij hebt geen medelijden en die God van jou evenmin."

Sebastiaan legde een hand op zijn schouder en antwoordde met eenvoudigen, maar nadrukkelijken ernst: „God heeft als mensch elke denkbare vernedering ondergaan, smart en kwellingen heeft Hij verduurd meer dan een van ons. Uit medelijden heeft Hij jouw menschenleven voorgeleefd, opdat jij Hem zoudt naleven. Zooals Hij de wereld overwon, zoo kun jij haar ook overwinnen. Dat eene is slechts noodzakelijk. Wat kunnen dan wereldsche kwellingen je nog doen, als je God bezit?"

Satan verschool zich weer achter den rug van den man en deze slenterde heen met gebogen en ingetrokken hoofd. Een tierende menigte, die hem tegemoetkwam, nam hem juichend op.

Winkelruiten werden ingeslagen, heele troepen vielen op een paar brooden aan, die toch in de modder werden geschopt, of op stukken vleesch, die zij onder hun voeten vertrapten. Men vocht en stompte en beroofde de genooten, die een brok bemachtigden. Het was niet langer de honger, die hen dreef, maar de blinde

begeerte om iets te grijpen en te bezitten. Jenever, uit kapotgeslagen vaten geroofd, werkte als olie op het vuur! Soldaten rukten aan: schoten knetterden, een machinegeweer moordde zakelijk en vlug, gillende schreeuwen schokten door de lucht. Als wolken van pijlen vlogen de vloeken omhoog. Een officier werd door een razende bende gegrepen, op den grond gesmakt, hakken en zolen ramden op zijn lichaam.

Sebastiaan ging niet in huis, maar snelde naar het oproer toe; den mitrailleur wierp hij omver, hij trok den officier overeind en sleepte hem een huis binnen. Deze knarsetandde nog eenmaal: „de honden!" en stierf.

Haat, niets dan haat, haat als dagelijksch brood; haat als lucht om te ademen; haat in de harten, in de hersens, in de zielen; haat, niets dan haat!

Sebastiaan vluchtte terug naar zijn woning, omarmde Paul en stamelde: „Haat, niets dan haat!" „Mijn vriend," klaagde hij met het hoofd tegen Paul's borst, „hoe groot moet onze liefde zijn, eer zij dien haat overwint! Met hoevelen moeten wij gereed staan, opdat naast elken hatenden

mensch een broeder kan treden, die hem met liefde verzacht!''

Er werd geklopt, een jonge priester trad bij hen binnen en zeide, dat hij het uitzicht op een waardigheid versmaadde en ook het vermogen, dat hij zou erven; hier stond alles, wat hij was en wat hij bezat, hij bood zich geheel in gehoorzaamheid aan Sebastiaan; of deze hem toch niet wou afwijzen.

„Broeder,'' vroeg Sebastiaan verbaasd, „wat weet gij dan van mij?''

„Er schalt een roep voor u uit,'' antwoordde de eerste, „als de klank van krijgstrompetten.''

„Gij draagt een kleed van fijn laken,'' sprak Sebastiaan, „trek een werkkiel aan; ge hebt blanke handen, zoek arbeid, die ze ruw maakt en doorkorven. Je moet niet meer schijnen, dan de menschen, die je wilt liefhebben. Maar als je werkelijk bereid bent, jezelf geheel op te offeren, wees dan welkom in den Naam van Jezus Christus!''

In het huis bevond zich een groote

kelder, die als opslagplaats had dienstgedaan, maar nu was leeggeplunderd. Daar verzamelde Sebastiaan in den nacht allen, die hem aanhingen. De catacombe moest door een armelijk olielampje verlicht worden, maar God stond in hun midden en straalde warm als een zon.

Sebastiaan onderrichtte hier. Hij opende wijd de poort van een nieuwe wereld; wie naar binnen zag, beklaagde zijn vroeger leven! „Zal het wel mogelijk zijn," vroegen ze hem, „dat gewone menschen die wereld betreden?"

„Dat hangt van uzelf af," antwoordde Sebastiaan, „slaat geen acht op anderen, noch op mij, maar alleen op dat wat God van u wil. Zoo moet gij ook willen; niet meer verlangen naar dit of dat, naar het stoffelijke, het begrensde, maar enkel naar het Eene, het Wezenlijke, naar God!

Verwacht geen liefde van andere menschen, al zijn het uw naaste vrienden; zorgt slechts, dat gij zelf bemint."

Paul echter en den nieuwen helper, die Bernard heette, spoorde hij dringend aan, hem te verlaten, om ieder in een andere buurt der stad te gaan leven als hij. Hij gaf hun geen Regel mee en geen bij-

zondere geboden; alleen bepaalde hij, dat zij eenmaal per week 's morgens zouden samenkomen om te communiceeren.

Een prelaat kwam bij Sebastiaan en sprak: ,,Gij gaat op een dwaalweg.''

Sebastiaan zweeg. ,,De Kerk,'' voer de ander voort, ,,zal u met wantrouwen aanzien.''

,,Wat dat betreft,'' antwoordde Sebastiaan, ,,zij kan gerust op ons zijn. Wij zijn speerwerpers, die in de toekomst doelen en loopen in stormpas. Op zekeren dag, na langen tijd, zult gij ons inhalen, uw zegen in de hand!''

,,Zorg ervoor,'' waarschuwde de prelaat en ging, ,,zorg ervoor, dat ge niet in hoogmoed valt!''

Sebastiaan wierp zich voor hem op de knieën en sprak: ,,Leg mij uw hand op!''

De grijsaard week onthutst terug en mompelde: ,,Hoe kan ik je de hand opleggen!''

,,Ik smeek u erom in deemoed.''

„Als ik jonger was," zei de prelaat, „zou ik met je gaan."

En hij zegende Sebastiaan met siderende handen.

Toen Sebastiaan in het donker van zijn werk naar huis keerde, vond hij onder op de trap een meisje zitten en herkende degene, die hem bij de geldinzameling voor het bedreigde kind had geholpen. Hij vroeg haar dus, wat zij verlangde. Het meisje snikte heftig, toen zij probeerde te antwoorden.

„Ga toch andere wegen," smeekte ze, „en zoek ergens anders een woning; er zijn er twee, die op je loeren, om zich te wreken."

„Maar mijn zuster," zeide Sebastiaan, „indien God wilde, dat men mij doodde, dan zou ik vergeefs naar het einde der wereld trekken om dit te ontloopen! Maar wanneer Hij het niet wil, dan zal ik ook ongedeerd blijven tusschen een leger van moordenaars."

Met brandende oogen zag het meisje hem aan en fluisterde: „Jij, o dat er

menschen bestaan als jij! Ik tast alleen in de duisternis; ik weet niet meer, waar ik ben."

„Het schijnt mij toe," antwoordde Sebastiaan, „dat je dicht bij het hemelrijk staat."

Doch zij schudde het hoofd: „Ik kan niet meer leven zonder jou. Elken dag ben ik genaderd tot je beeld in mijn herinnering, zooals een verdwaalde afgaat op een licht."

Sebastiaan bracht haar nu naar de moeder van het geredde kind, de vrouw was geheel veranderd en nam haar met liefde bij zich in huis.

Het meisje kuste het jonge kind hartstochtelijk en fluisterde aan haar oor: „Hou je van Sebastiaan?"

„Ja," zei het kind onbevangen, „meer dan van alle anderen."

Bernard's welgesteldheid maakte het mogelijk, dat er in den kelder een keuken werd ingericht, waar allen eten konden, die gebrek leden. Er kwamen nu velerlei menschen, die het niet noodig hadden, en eenigen der volgelingen morden daarover. Sebastiaan glimlachte echter en sprak: „Jullie kortzichtigen, moeten wij soms

zijn als de kinderen dezer wereld: slim en berekenend? Laat ons toch geven uit medelijden!''

Agnes, zoo liet zich het meisje noemen, en een paar van haar vroegere vriendinnen wist Sebastiaan aan vasten arbeid te helpen. Na eenigen tijd was er één stilletjes vertrokken en niet meer teruggekeerd. Sebastiaan hoorde, dat een verterend verlangen naar den man haar verdreven had, maar dat ze intusschen alweer terug wenschte te komen, doch van schaamte niet dorst. Toen toog hij erop uit en zocht haar in den nacht. Zij boog haar hoofd en sloeg de handen voor de oogen, toen zij hem zag: ,,Ik ben slecht,'' zei ze gebroken.

,,Kom maar,'' antwoordde Sebastiaan.

,,Ben ik dan geen groote zondares?'' vroeg zij weer.

,,Ben ik dan je rechter?'' klonk zijn wedervraag en nogmaals verzocht hij: ,,Kom toch!''

Toen vergezelde zij hem.

Enkele lieden berichtten hem, dat er

onder zijn volgelingen huichelaars waren, die niet geloofden in den God, Dien hij verkondigde.

„Och," zei Sebastiaan, „dan moet onze liefde nog brandender worden en onze geest nog vuriger; dan moeten wij onze werken nog belangloozer verrichten, opdat die anderen tenslotte toch aan een Liefde-God gelooven! Niet zij zijn schuldig, maar wij."

Op zekeren dag baden Paul en Bernard tezamen met hem; hun lichamen schenen licht als zijde, waar doorheen op geheimzinnige wijze de zielen schemerden.

Naderhand vertelde Bernard, dat de bank, die zijn geld beheerde, bankroet was gegaan; de gemeenschap was nu dus weer arm als te voren.

„Je vergist je, broeder!" sprak Sebastiaan, „ze is nu rijker dan te voren. Ik dank God, dat Hij ons hindernissen in den weg legt, anders waren wij misschien overmoedig geworden."

„Zullen nu niet velen van ons afvallen?" vroegen zijn helpers.

Maar Sebastiaan meende, dat zelfs een zee van soep nog niet in staat zou zijn, om een mensch den Hemel in te spoelen.

Toen de keuken gesloten werd, ontstond er een opstootje; een ruwe troep drong den kelder binnen en begon te plunderen. Sebastiaan ging naar beneden en riep: „Goed zoo! Alles is van jullie! Pakt maar, wat je toekomt!" Het was plotseling heel stil geworden en niemand toonde nog lust, de plundering voort te zetten. Maar Sebastiaan drong hun alles op, wat in zijn handen kwam: „Hier! hier! Pakt dan mee! Ik vraag het jullie toch!"

De plunderaars stonden bedremmeld; sommigen zochten met hun buit nog stilletjes een goed heenkomen, anderen evenwel zetten het geroofde haastig neer en gingen... Later kwamen toch een paar vrouwen uit de gemeenschap bij Sebastiaan en zeiden, dat ze een emmer, een tafel, of een stoel wel hadden kunnen gebruiken; trouwens zij waren degenen, die er het meeste recht op hadden!

„Ziet," zeide Sebastiaan tot zijn getrouwen, „deze menschen denken nog steeds meer om een pan of een emmer dan om het hemelrijk. Zij hebben nog een langen weg af te leggen!"

Sommige van de meisjes zochten nieuwen arbeid, andere gingen weer in het

donker van straathoek tot straathoek. Sebastiaan groette haar als vroeger met een handdruk en een vriendelijk woord. „Jullie maakt een omweg," zeide hij, „maar hoe langer de tocht, des te schooner de terugkeer. Ik heb jullie een vuurbaak ontstoken, dat licht zal altijd branden."

Op zekeren nacht werd aan zijn deur geklopt; er stonden buiten twee jonge mannen, die vroegen, of hij hen niet meer herkende. Het waren Joannes en Anselmus uit het klooster. Sebastiaan omarmde hen met vreugde en vroeg, wat zij wenschten.

„Wij verlangen niets liever," antwoordden zij, „dan je te dienen. Je roep is tot ons doorgedrongen en onverwijld zijn wij uitgetrokken om je te zoeken! Eindelijk hebben we je nu gevonden."

Sebastiaan kon zijn tranen niet bedwingen en sprak: „Vanwaar komt mij zooveel genade toe? Ik ben werkelijk niet waardig, dat God het zoo goed met mij meent."

Een ster was stil boven Wedding op-

gegaan, die onweerstaanbaar andere tot zich trok; in dezen krans gloeiden weer lichten aan, die bijna waren gedoofd. Steenen zelfs, die zich herinnerden, dat zij eens sterren waren, vingen weer aan te glimmen.

Een mismaakte vrouw, die wegens haar lichaamsgebreken al jaren in een zonloos kamertje lag opgesloten, en die bij iedere aanraking gilde, verlangde uitgeteerd nog éénmaal naar de vrije lucht. En daar er milde en zonnige winterdagen kwamen, droegen Sebastiaan en Paul haar met engelenhanden op het platte dak in een stoel en wikkelden haar in. Een zieke grijsaard, die geheel vergeten in een vochtigen kelder sliep als in een te vroegtijdig graf werd elken ochtend door hen frisch gewasschen en verbed. Voor een kind, dat kreupel was en in het geheel niet loopen kon, bouwde Anselm een stoeltje op rollen, waarmee het kind zich zelf over de vloeren kon voortschuiven. Een jonge vrouw, die in een vlaag van wanhoop een poging tot zelfmoord had gedaan en sindsdien menschenschuw was geworden, leidde Joannes als een cavalier aan zijn arm naar buiten. Kinderen

leerden op leege bouwterreinen zingen en dansen. Iedere dag bracht een nieuwen oogst van goede daden.

Onder Sebastiaans volgelingen werden eenige mannen werkloos. Met ernstige gezichten kwamen zij bij hem en vroegen: „Wat moet er nu gedaan worden? Wat zal er gebeuren met onze families?" Doch Sebastiaan glimlachte en meende, dat zij zich geen noodelooze zorgen moesten maken: drie gezinnen konden immers best een vierde onderhouden. Aanstonds waren de anderen daartoe bereid, en beschaamd vluchtte de loerende nood, terwijl hij het hoofd verborg.

Sebastiaan's werkgever,een somber vrijgezel, zocht met hem in contact te komen. Op zekeren keer gaf hij hem, zonder iets te zeggen, een som geld. De dochter van den rijken huiseigenaar der huurkazerne kwam, naar ze thuis gezegd had, uit pure nieuwsgierigheid om dien vreemden heilige eens van dichtbij te zien. Met roode wangen en onrustig dwalende oogen ging zij weer heen. Daarna keerde zij nog af en toe terug, om tezamen met vroegere lichtekooien haar zorgen te wijden aan moederlooze huishoudens en bedompte

ziekenkamers. Levenden droegen het hoofd weder dapper rechtop; stervenden gaven met een glimlach den geest.

Op een goeden dag kwam er een man bij Sebastiaan op bezoek, haalde direct een notitieblok te voorschijn en verklaarde, dat hij namens een krant gestuurd was: Sebastiaan moest hem toch eens vertellen, wat hij nu eigenlijk wilde. Slechts een lichte tinteling speelde in Sebastiaan's oogen, hij antwoordde den man niet. Deze liet zich evenwel niet uit het veld slaan en oreerde met een stortvloed van woorden; plotseling bleef hij steken en keek Sebastiaan niet begrijpend in de oogen. Hij draaide onrustig, zich niet meer meester voelend van deze situatie. Maar tenslotte vermande hij zich toch weer en zeide: Nn goed, hij zou dan maar eenige korte vragen stellen en of Sebastiaan daarop dan wilde antwoorden? Bij voorbeeld: Hoe zou hij het sociale vraagstuk oplossen? Hoe stond hij tegenover de schoolhervorming? En tegenover de bestrijding der geslachtsziekten? Welken regeerings-

vorm achtten hij den besten? Vond hij het ook goed, genieën boven de wet te plaatsen? Wat dacht hij van de actie der landbouwpartijen? Van de grondonteigening? Van de ongehuwde moeders? Keurde hij stakingen goed? — Sebastiaan bleef zwijgen en het werd den man onbehaaglijk te moede.

Daardoor kreeg Sebastiaan medelijden en hij sprak: „Op al deze vragen heeft reeds een Ander voor mij geantwoord, toen Hij zeide: Bemint uw evennaaste als uzelven!"

Maar met zoo'n simpel woord was toch het heele ontzaglijke complex van ingewikkelde kwesties niet op te lossen! „Wel degelijk," antwoordde Sebastiaan, „want dit heele ontzaglijke complex is slechts ontstaan, omdat men dat woord niet heeft opgevolgd. U moest daar maar eens goed over nadenken."

De man vroeg, of Sebastiaan dan heusch meende, dat alle menschen dit gebod konden naleven. „Daar heb ik zoo direct niets mee te maken," gaf deze ten antwoord, „ik moet het zelf naleven!" De man verwijderde zich hoofdschuddend.

Dien avond bevatte een der kranten een

zonderling relaas van dit interview. De volgende dagen werd Sebastiaan door fotografen achtervolgd en daar zij hem persoonlijk niet voor de lens konden krijgen, trommelden zij straatslijpers bijeen en knipten dezen, in uitdagende houding bij den ingang der catacombe geposteerd.

Er reed een luxe-auto voor; een voornaam heer wenschte, dat Sebastiaan een bijzondere geheimleer voor intellectueelen zou opstellen en noodigde hem uit, om op een van zijn druk-bezochte na-middagthee's het woord te voeren. Sebastiaan verklaarde kort en goed, dat er geen twee soorten Evangeliën bestonden; zelfs de meest verfijnde beschaving zou nooit iets kunnen uitdenken, meer verheven dan de mystieke vereeniging van den mensch met God in het Heilig Sacrament.

Een jeugdig opruier, vlammend van opstandigheid, bedreigde Sebastiaan, omdat hij door zijn invloed den opmarsch der arbeiders belette naar het eindelijk aardsch geluk; men zou zijn drijven niet lang meer dulden, de groote afrekening was nabij.

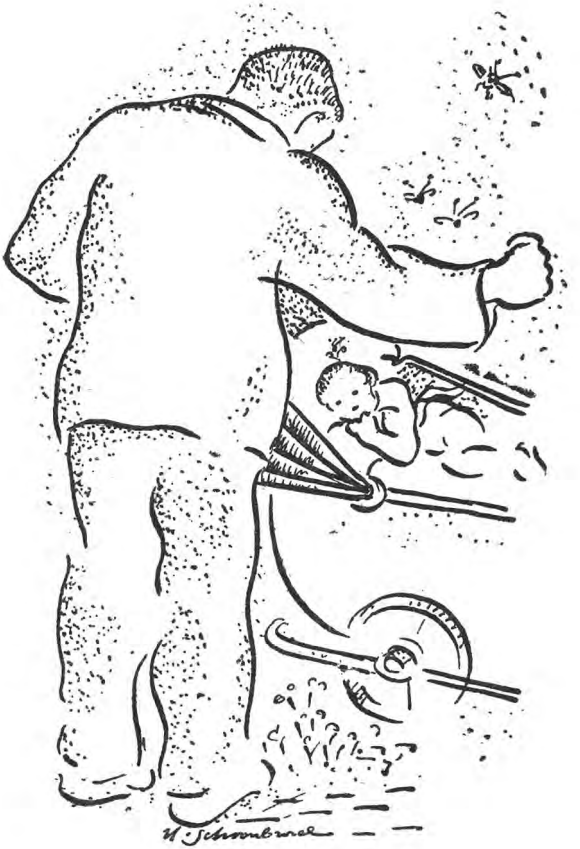
H. Schwabach

Sebastiaan antwoordde dat hij aan alle menschen de hoogste vreugde en het hoogst genot, ook juist die aardsche gelukzaligheid wilde verschaffen. „Maar jij, broeder," ging hij voort, „bent te bescheiden, je verlangt te weinig. Ik wil de menschen zoo vervullen met begeerte naar geluk, dat zij in prachtige vlucht van de aarde opstijgen, om zich op geestelijke wijze te vereenigen met God. Dan zal de ellende dezer wereld hen doen glimlachen en zij zullen schrijden als op het rhythme van een dans".

„Ja," schreeuwde de Spartacist en zijn stem verstikte in een gerochel van woede, „dat gezwets van God..."

Dit trof Sebastiaan pijnlijk en treurig sprak hij: „Het moet wel zoo zijn, dat de Antichrist probeert, God te overwinnen."

„Ja," krijschte de ander weer, „wees maar voorzichtig jij en je God! De Antichrist heeft scherpe en doodelijke wapens en het schijnt, dat je gezwets niet eer zal verstommen, voordat je dood voor de wereld ligt."

Toen lachte Sebastiaan zacht en zeide: „Zoolang ik leef, word ik geremd. Maar

als ik dood ben, zal ik veel gevaarlijker worden!''

De volgelingen bespeurden, hoe Sebastiaan's krachten langzaam opteerden, zooals een druppel, die in den zonnegloed verdampt.

Men verzocht hem, nog tijdig zijn arbeid te temperen. Hij vroeg, of ze hem niet meer als leider wenschten. ,,Welnu dan,'' riep hij uit, toen allen om strijd protesteerden, ,,ik ben gekomen om te toonen, hoe men het leven heiligt, elken arbeid en alle daad. Ik zou wenschen stom te zijn, opdat alleen mijn daden overbleven.

Ik zag een zuigeling in een wagen liggen; een man kwam voorbij en joeg de vliegen weg. Werkelijk, deze simpele daad was meer waard dan alle geschreeuw en propaganda in hallen en vergaderzalen. Wanneer men u vraagt: ,,Waar is God?'' zegt dan: ,,Hier!'' en doet een goede daad.''

werkten met ongekenden ijver. Als een zwerm kuikens rond een kloek zoo drong een menigte rond Sebastiaan. Hij ontving allen met zijn ondoorgrondelijk rustigen glimlach. Tobbers en weifelaars werden gesterkt; zijn getrouwen stegen tot heerlijke geestdrift op.

Op zekeren dag kwam de nachtwaker van een fabrieksterrein bij hem en vertelde, dat hij boven Wedding een lichtende gestalte langdurig had zien zweven. En hoewel de verschijning niet duidelijk geweest was door den grooten afstand, had hij toch stellig hem, Sebastiaan, herkend. Sebastiaan verschrok hevig en verzocht den man dringend, te zwijgen. Maar deze had er reeds met anderen over gesproken en 's nachts klommen velen op de daken om het wonder waar te nemen. Verschillenden kwamen ontdaan weer omlaag en zwoeren, dat de waker goed gezien had; anderen daarentegen haalden de schouders op.

Een roes van geluk voer door het volk, het scheen, dat de straat, waar Sebastiaan woonde, stiller werd en alle stappen lichter klonken.

Een jong meisje, dat kreupel was en

bijna lam, wilde als gewoonlijk de trap opkruipen. Sebastiaan kwam haar juist van boven tegemoet. Eensklaps gaf het kind een luiden kreet, keek hem aan, steeg wankelend, maar zeer snel omhoog en viel voor zijn voeten op haar knieën neer.

Somwijlen ging de dokter van een zieke weg met droef en onheilspellend gelaat. Sebastiaan trad dan zwijgend binnen, als een vurige adem stroomde onzichtbare kracht in de lijders over en zij richtten zich op ten leven.

„Mijn God, mijn God," bad Sebastiaan, „ik smeek U, doe dat niet met uw onnutten dienstknecht!"

Maar Gods stem daverde in zijn ooren: „Sebastiaan, mijn dienstknecht, wilt gij u verzetten tegen mijn Wil?"

De nood werd nijpender met den dag; niemand kon werk vinden en er was geen gezin meer, dat niet armoede leed. Het brood was verdwenen en de vrouwen en kinderen hadden gebrek aan het noodigste. Het leven was bitter als nooit te voren.

Menschentroepen trokken tierend door

de straten, drongen samen tot oploopen aan de straathoeken, waar de saamgepakte menigten dan opstuwden tegen de huizen als brandingsgolven tegen een havenhoofd. Boven het tumult balanceerden fanatieke schreeuwers, die tot oproer, moord en plundering aanvuurden.

Dagelijks werden Sebastiaan's volgelingen, tezamen één groote familie, waarin allen te eten hadden van de verdienste van enkelen, door het grauw beschimpt en bedreigd. Toch waren er in deze familie nog eenigen, die heimelijk uitgingen, om zichzelf een overvloed te gunnen.

Des nachts kwam een man met ontdaan gezicht de catacombe binnen; moeizaam strompelde hij door de rijen tot bij Sebastiaan. Alsof het iets onreins was, liet hij een paar armzalige markenbiljetten op den grond vallen, en mompelde voor zich heen: „Je kunt niet eten, als anderen honger lijden! Ik heb twee uur achtereen door de stad gezworven; voor winkels en café's heb ik gestaan. Het was een opwinding als een koorts, een glas bier liet mijn keel niet door, dichtgeknepen was ze, nog meer dan mijn vuist."

Hij draaide zich om en zei luid: „Ik

bid jullie, neemt dit geld aan, dat ik had achtergehouden!''

De vele vergaderden, die zelfs tot op de binnenplaats stonden, waren stiller geworden dan dooden. Twee of drie mannen kwamen schoorvoetend naar voren, geld viel uit hun handen en zij knielden in bittere schaamte voor Sebastiaan neer, die hen echter ophief en ontroerd aan zijn hart drukte. Daar hing een wolk van berouw over de menigte, velen bogen daaronder het hoofd, de aandoening stak als een brok in hun keel. Dan, plotseling wrong een lied zich los uit de toegesnoerde halzen; tranen besprenkelden de melodie; zij schudde haar wieken als een zeearend en zegevierend sloeg de jubel open. Uit de catacombe, uit den stinkenden afgrond der binnenplaats, golfde het bruisend naar boven: ,,Groote God, wij loven U; Heer wij prijzen uwe werken!''

Wilde vloeken uit de vensters der in hun nachtrust gestoorde buren werden als juichkreten medegevoerd. Van de straat drong een woedende bende naar binnen; er vlogen steenen door de lucht en dikke knuppels werden dreigend rondgezwaaid. Enkele schoten knalden zwiepend, ze

waren op Sebastiaan gericht. Kalm trad hij naar buiten en onmiddellijk scheen de binnenplaats helder verlicht te worden. Zijn handen uitstrekkend zeide hij: „Zoekt gij mij? Maar ziet ge dan niet, dat ik weerloos ben? Neemt mij dan toch gevangen!"

Het werd doodstil: de aanranders keken elkander aan en wisten niet, wat zij moesten beginnen. Tot ineens een schelle stem krijschte: „Je tijd komt nog wel, dat wij je voorgoed onder onze voeten vertrappen. Wees maar niet bang, dat wij je vergeten!"

Sebastiaan ging nog eenige passen vooruit en hij riep: „Dat uur zal komen, wanneer God het wil! Gij en ik, wij zijn slechts werktuigen."

De menschen gingen uiteen. Sebastiaan bracht den nacht verder door in gebed.

Nog altijd had Sebastiaan het Heilig Misoffer niet met zijn volgelingen gevierd. Het meisje, dat hem indertijd geholpen had om het kind te redden, kwam op zekeren dag verontrust bij hem en smeekte dringend, dat hij toch uit de stad zou vluchten of tenminste in een stillere buurt zou

gaan wonen, want zijn vijanden dreigden zonder ophouden, dat het einde nabij was.

Sebastiaan legde zijn hand op haar schouder en sprak: „Hier, waar wij nu zijn, moet zich alles voltrekken! Zeg evenwel aan degenen, die beangst zijn, dat zij kunnen gaan, waar het hun goeddunkt! Intusschen zullen wij van te voren ons gemeenschappelijk in Gods armen voor den aanstaanden strijd gaan sterken."

Hij verzamelde dus den volgenden dag zijn getrouwen in de catacombe, maar nu ontbraken er reeds velen. Hij zeide tot hen: „Meermalen hebt gij mij gevraagd, waaruit ik toch steeds mijn kracht putte. Heden heb ik u een geheim te openbaren. Eens woei de adem van Gods genade licht en ongehinderd over de wereld; maar de mensch heeft den kringloop verbroken om vrij te zijn. Ziet nu de wereld aan, hoe vrij zij geworden is van God! Wij echter, die heimwee hebben naar ons aller Oorsprong, wij kunnen, indien wij willen, op ieder oogenblik van ons leven Gods adem, Zijn genade, in ons opnemen en daardoor geheel opgaan in Hem. Laten wij elkander wasschen en reinigen, opdat

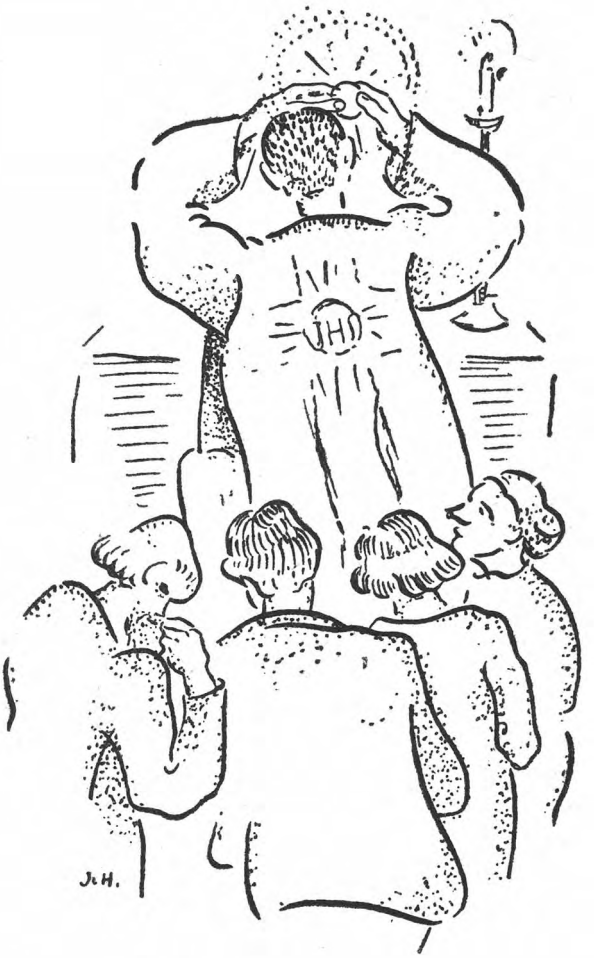
JH
J.H.

wij niet onwaardig aan zijn feestdisch verschijnen.''

Dien nacht bleven zij bijeen en wachtten biddend den nieuwen dag. Met het eerste ochtendgrauwen leidde Sebastiaan hen naar zijn kerk en stond in plechtig gewaad aan het altaar van een zijkapel. De kille nachtlucht werd verwarmd door den gloed der tallooze verzuchtingen. De twee kaarsen op het altaar namen wonderlijk toe in geheimzinnigen schijn; armen, beenen, hoofden verloren langzaam aan hun beteekenis: de zielen sloegen eindelijk de oogen op en hun glans doorgloeide de lichamen, die als ontheven werden van hun zwaarte. De mensch Sebastiaan scheen door een wonder te verbleeken en op te lossen in zoeten en klaren schijn; zijn stem zweefde onstoffelijk en welluidend in dat licht. Als een klaar gesternte verhief zich de Hostie; de grenzen der ruimte vervloeiden; het eerbiedig zwijgen werd tot toon en klank van betooverende majesteit en zachtmoedigheid. Onweerstaanbaar trok God; onweerstaanbaar drongen de zielen. En met een zucht van bevrijding als het vleugelruischen van engelen, werd de hereeniging van Heer en schepselen

een heerlijke werkelijkheid. De menschen zagen elkander aan met eerbiedigen blik en glimlachten verstolen en aarzelend. Je bent niet meer die ik kende, je bent me tegelijk vreemde en vertrouwde. Zonder een woord te spreken stonden zij van hun plaatsen op en zwijgend verlieten zij de kerk.

Was dat, wat zich nu aan hun verbaasde oogen vertoonde, de oude welbekende wereld? Maar dan was ze toch zeker totaal veranderd! Die klauwende handen, die opengesperde kaken, die ijskoude onverschillige blikken, was dat alles niet zielig belachelijk als de gebaren van afgoden, waarvoor men geen angst meer heeft? Wat liepen toch alle menschen zoo gehaast; was ook dit rennen en jagen niet belachelijk, daar het immers in het geheel geen doel had? Waarom dan toch werd er hier gefluisterd, daar geschreeuwd en weer verder schril gekrijscht?

Volk pakte zich samen in dichte drommen en vloeide dan weer uiteen als gloeiende lava, taai en brandend. Maar waarheen

stroomde het...? Doodelijke wapens werden gedragen en getrokken, helle vanen wapperden uit. „Strijd, strijd!" klonk het aan alle kanten. Maar wat voor een strijd wilden zij dan, dwaas en nutteloos, daar hij niet om God gevoerd werd? Fel-groen licht uit de roofdieroogen van Lucifer gloeide rond de menigten als fosfoorglans. Aanstonds versplinterden de ruiten van winkels en warenhuizen; balen, kisten, huisraad en vaatwerk, alles werd op en over elkaar naar buiten gesmeten en in razernij tot gruis getrapt. Tramwagens werden omvergestooten en kapotgebeukt; in de bankgebouwen knalden de explosies: met armen vol bankbiljetten renden de roovers rond, bijtend en trappend om hun buit te verdedigen. Van de puinhoopen werden barricaden opgeworpen, waarop vrouwen in gescheurde blouses dansten met wilde, onbeheerschte gebaren. Hoeden en petten vol schepten zich dooreentuimelende kerels uit boordevolle wijntonnen. Om kleinigheden kwam het tot vechtpartijen met het mes. In de roode ontploffingen van handgranaten wentelden kreunende slachtoffers over den grond. Twee soldaten, die zonder

eenigen argwaan op een broodwagen reden, werden door het gepeupel overvallen, weggesleurd en met messen doorkerfd; kinderen dansten juichend op hun lijken, terwijl de honden met schuwe koppen jankend vluchtten...

Door deze gruwelen zocht Sebastiaan met zijn kleine kudde den weg naar de catacombe terug. Meermalen werden zij door rondzwervende benden aangevallen en uiteengeslagen. Sebastiaan gaf ten slotte den overgeblevenen den goeden raad, zich ieder afzonderlijk in hun woning terug te trekken. Maar zij wilden bij hem blijven en in den kelder aangekomen, drongen zij zich smeekend rondom hem. Met luide en vaste stem bad hij, zij was als een gewijde kaars, aangestoken bij onweer.

Het hoonend knetteren der machinegeweren werd een razende orkaan, waarbij nu en dan de schoten der kanonnen als triomfeerende paukenslagen invielen; een enkele maal deed de donder van een dichtbij inslaande granaat het huis op zijn grondvesten sidderen.

„Wij bidden niet om bescherming," sprak Sebastiaan ernstig en hij hief zijn

oogen omhoog, ,,wij bidden niet om ons leven. Neen, wij smeeken God slechts op onze knieën om erbarmen voor de zielen der ongelukkigen, die elkander vermoorden. Ach, dat toch de oogen der verstikkenden in doodsgereutel zich niet sluiten mogen zonder een vonkje van Gods genadelicht te hebben opgevangen! Ach, dat die zielen met haar laatste restje levenskracht tenminste nog een zwak begrip mogen krijgen van de nabije heerlijkheid! God, trek ze tot U! Gij ziet, dat zij niet weten, wat zij doen!''

De biddenden hingen aan zijn lippen, wier kracht de hunne drong, geluidloos mee te prevelen.

Vlak achter elkaar kwamen meerdere troepen oproerlingen de binnenplaats overstroomen. Allen waren bedwelmd door haat, woede en wijn; in klitten kleefden de haren om hun fanatieke voorhoofden, hun stemmen krasten heesch en schor en de krampachtig bevende handen richtten geweerloopen op de knielende menigte. Razende wijven schreeuwden en spuwden;

twee deernen, die vroeger onder Sebastiaans zorg haar redding waren nabij geweest, wreekten zich nu door gillend steenen en straatvuil door de kelderramen te smijten. Allen huilden als wilde beesten en zij hadden het liefst hun tanden geslagen in het vleesch van den gehaten vijand.

De jonge aanvoerder der bende sprong naar voren en riep: „Nù, Christenen, het is tijd om je beslissing te nemen. Bemin je werkelijk de geknechten en verstootelingen, de armen en ongelukkigen zoo hevig als je steeds roept, dan hier! Sluit je aan bij ons! Grijp wapens! De triomfdag van het volk is aangebroken! Maar als je hart lijdt om de verdrukkers..."

„Zwijg," viel Sebastiaan hem verontwaardigd in de rede, „weet je niet, dat geweren de menschen niet kunnen verlossen? Wij haten niet, wij kunnen slechts liefhebben!"

Ziedend van toorn sprong de man op Sebastiaan toe en sloeg hem met de vuist in het gezicht. „Je hebt geen moed, profeet. Weer je dan toch."

„Meent gij ook niet," antwoordde Sebastiaan stil, „dat er meer moed ver-

eischt wordt om onder uw slagen rustig en lijdzaam te blijven, dan om zich aanstonds te verweren of een geweer af te vuren?''

,,Ik ben er ook,'' krijschte een vrouw en gaf hem met een knuppel een harden slag op het hoofd.

,,Heb je nu nog moed? nog altijd moed?'' schreeuwde een ander en striemde hem in het gezicht.

,,Wij zullen eens zien hoe lang die moed stand houdt,'' grijnsde een vierde en hij hield Sebastiaan zijn pistool voor het gezicht. ,,Het is geladen, profeet; heb je nog steeds moed?'' Hij drukte af, onder den scherpen knal zakte Sebastiaan ineen.

,,Prachtig, prachtig,'' joelde de bende in koor; ja, nu ging het goed: zoo moest het maar doorgaan, dan zou de profeet nog wel om genade smeeken!

,,Om genade voor dezen hier,'' riep Sebastiaan met groote inspanning en hij breidde zijn armen voor zijn getrouwen uit.

,,Nee,'' grijnsden de beulen, ,,voor jezelf zal je bedelen!''

,,Aan een lantaarn met hem,'' gilde een wijf. ,,Heet hij niet Sebastiaan, net

als die eene, die zich met pijlen doorspekken liet? Dezen hier zullen we met kogels doorzeven!''

De kerels pakten Sebastiaan beet en sleepten hem over den hof, waar ze hem ruw vastbonden aan den lantaarnpaal.

Met schoppen werden zijn volgelingen in een hoek gedreven; zij hieven de armen omhoog en smeekten weenend om medelijden,maar vuistslagen brachten hen spoedig tot zwijgen.

Sebastiaan stond in het volle licht, zijn oogen hingen aan het plekje van den hemel, dat hoog boven hem te zien was. Zijn kleeren waren vaneen gereten en de onaardsche magerte van zijn bezielde leden maakte de woedende wezens stom...

„Laffe honden,'' schreeuwde plots een deerne, „wagen jullie je niet meer aan hem?'' Zij rukte een der mannen de pistool uit de neergezonken vuist en vuurde tweemaal. Een der kogels versplinterde Sebastiaan's dijbeen.

„Waarom huil je niet?'' krijschte het wijf.

Het stroomende bloed deed de menschen weder uit hun verdooving ontwaken; afschuw dreigde hen te bevangen, doch

met geweld werd deze zwakheid neergedrukt en gesmoord in woest geschreeuw. Snel achtereen knalden de schoten; men riep: „Heb je nog moed? Nog altijd moed? En je bedelt nog niet?"

„Heer," riep Sebastiaan en zijn stem schoot omhoog als een vogel in doodsstrijd, om langzaam en met schokken te dalen. „Heer... laat mijn bloed... vruchtbaar zijn... Heer... Heer."

Zijn ledematen verslapten en ontzield hing hij in de touwen.

Een gelach joelde gillend op, maar het was of het direct daarna wegkroop in de huizen. De monden bleven staan als in kramp. Een man mompelde dof voor zich heen: „Misschien... misschien..."

De moordenaars bogen hun koppen, het scheen, dat zij er lust toe voelden, hun wapens te verbergen. Er viel een lugubere stilte over de binnenplaats; dicht langs de vochtige muren slopen ineengedoken gestalten naar buiten. De deerne, die in krampaanval op den grond gerold was, kwam weer langzaam bij; met moeite

richtte zij zich zelf overeind en streek verwezen met de hand over haar oogen. „Wie wil me helpen?" jammerde ze als een klein kind. De laatste schielijk wegsluipende kerels morden: „Wat kan ons dat schelen? Zorg voor jezelf!"

Reeds eenigen tijd stonden twee mannen besluiteloos voor zich uit te staren. Eindelijk waagden zij het, op te zien, ze knikten elkander toe en behoedzaam maakten zij het lijk van den lantaarnpaal los. Eerbiedig kwamen uit de donkere hoeken de geloovigen te voorschijn. In de straten woedde het oproer luider, maar hier steeg het gebed sterker en zegepralend omhoog: „Heilige Sebastiaan, bid voor ons!" Zij tilden het lichaam op en droegen het plechtig naar binnen als een kostbare trofee. Sebastiaan's bloed vormde een spoor. In dit spoor traden de twee mannen. De deerne zat nog steeds te staren in het slijk, waarop Sebastiaan's bloeddroppels als rozenknoppen lagen uitgespreid. „Ik zie het zaad," mompelde ze, „ik zie het kiemen en opgroeien, ik zie het ontbloeien honderdvoudig. Ik hoor een woud ruischen, een woud van menschen!" Daarna jammerde ze weer: „Wie

helpt me dan toch?'' Uit den catacombe-kelder weergalmde zegevierend:

„Heilige Sebastiaan, bid voor ons!''

Het thema, in deze korte legende aangeduid, wordt verder uitgewerkt in het episch verhaal „Ingemetselden", een wereldstad-roman van Franz Herwig, ververschenen bij N.V. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Van „De heilige proletariër" verscheen, eveneens bij N.V. Het Nederlandsche Boekhuis, een tooneelbewerking onder den titel „Sebastiaan".

HIERACHTER VOLGEN EENIGE RECENSIES

UIT DE PERS OVER

DE HEILIGE PROLETARIER

Rotterdamsch Nieuwsblad: „Het eigenaardige van dit boek is, dat het 't beeld van een wereldstad in onzen huidigen tijd in legendarische vormen geeft. Het gevolg hiervan is, dat de uiterst rustig geschreven legende een groote spanning krijgt..." — *Het Vaderland*: „De diepst gevallenen, de volkomen hopeloozen, de dierlijksten, ja zelfs souteneurs komen onder de macht van zijn liefdevolle zelfverloochening, zijn voorbeeld, zijn geloof aan het goede in alle menschen." — *Enkhuizer Courant*: „Ongetwijfeld heeft hij *den* geestelijken roman van het proletariaat geschreven en voor elken twintigsteeeuwer lichtend neergezet de zedelijke beteekenis van het leven, óók van den armen arbeids-slaaf." — *De Oud-Katholiek*: „...mooi en kleurrijk geschreven, fel van beeld menigmaal, nooit ruw, en rijk aan zuivere gedachten." — *Gazet van Antwerpen*: „...meesterlijk... Met ingehouden ontroering vertelt Herwig..." — *De Koerier* (Bandoeng): „...ontroerend. Pakkend en bezielend." — *Haarlem's Dagblad*: „...een boek van hooge zedelijke strekking, dat in z'n realistische beschrijvingen verheven blijft." — *Het Verbondsblad*: „Dit werk grijpt diep in de huidige verhoudingen en wij bevelen het nogmaals warm aan. Het leent zich uitstekend voor voorlezing op onze ontwikkelingsavonden en is een boek dat oogen opent, harten verwarmt en tot bezielende daad doet rijpen.

UIT DE PERS OVER

DE HEILIGE PROLETARIER

Zaanlandsche Courant: „Men kan dit boek niet lezen, zonder er even ernstig bij te blijven staan..." — *Boekzaal*: „Zelden heeft een kunstenaar zoo innig en zoo bewust met zijn volk en zijn tijd meegeleefd als Herwig." — *Pniël*: „Ja, dat gaat uit boven alle literaire waardeering, boven alle verschil in systeem." — *Salland*: „Dit boek kan ons slechts louteren..." — *De Surinamer*: „Wat er ook van zij, De heilige proletarier heeft alom waardeering gevonden." — *De Standaard* (Amsterdam): „Ik ben blij, dat dit werk in 't Nederlandsch is vertaald. 't Is geen lectuur voor kinderen." — *De Blijde Wereld*: „In een opzicht heeft Sebastiaan ongetwijfeld gelijk: waar een lijdend mens uw weg kruist, kunt ge de stem van God horen, en moet ge d o e n. Niet afschuiven naar een toekomst of een organisatie of de Staat." — *Harderwijker Courant*: „Een ontroerde kreet van een verschrikten mensch; een vuist uitgestoken naar de ontzettende toestanden in de groote steden... Dit boek *moet* u lezen..." — *Eindhovensch Dagblad*: ...een fijn en vaak ontroerend boek, dat tot mediteeren noopt." — *Nieuwe Tilburgsche Courant*: „...Wat een vooruitgang in de gedachten... thans zonder protest zulk een boek... De heilige proletariër is een ingebrekestelling van bijna ieder van ons..." — *De Heldersche Post*: „...de zedelijke ellende van de grootstad. Een boek dat gelezen m o e t worden door een ieder."

UIT DE PERS OVER

DE HEILIGE PROLETARIER

De Voorhoede: „Herwig's boek kon in geen beteren tijd verschenen zijn, dan juist thans..." — *Sint Jozef*: „Dit boek moest te vinden zijn op elke hoek van de straat en ieder die voorbij kwam, moest er naar kunnen grijpen... Herwig zocht zijn heilige niet in een paleis, klooster of pastorie, hij zette hem midden in de achterbuurten van Berlijn. — *De Tijd*: „Hier wordt in daden getoond, wat reeds zoo vaak in woorden is geleeraard.." — *De Gelderlander*: „Een heerlijk boek, dat je stil maakt..." — *Limburgsch Dagblad*: „een machtige apologie voor het voorbeeld, voor de daad. Af te dalen in nederigheid en ootmoed tot de millioenen proletariërs, gelijk te worden aan hen..." — *Leering en Leiding*: „Deze actueele legende behoort tot de beste, die wij ooit gelezen hebben..." — *Tilburgsche Post*: „Dit boek zal voor velen een openbaring zijn..." — *De Maasbode*: „Herwig's beste boek." — *De Gooi en Eemlander*: „...een merkwaardig boek..." — *Jong Dietsland*: „Het lezen van dit boek maakt u gedurende een paar weken tot een onuitstaanbaar mensch, die al zijn vrienden en bezoekers op het lijf valt met de vraag: Hebt ge De heilige proletariër gelezen, en verbaasd is, dat de vitrines der boekhandels en de titelbladzijden der tijdschriften, niet vol zijn van dezen titel..." — *Voorburgsche Kerkklokken*: „Dit is wel de beteekenis van dit boek: de simpelste daad van naastenliefde gaat boven een heele bibliotheek vol theorieën."